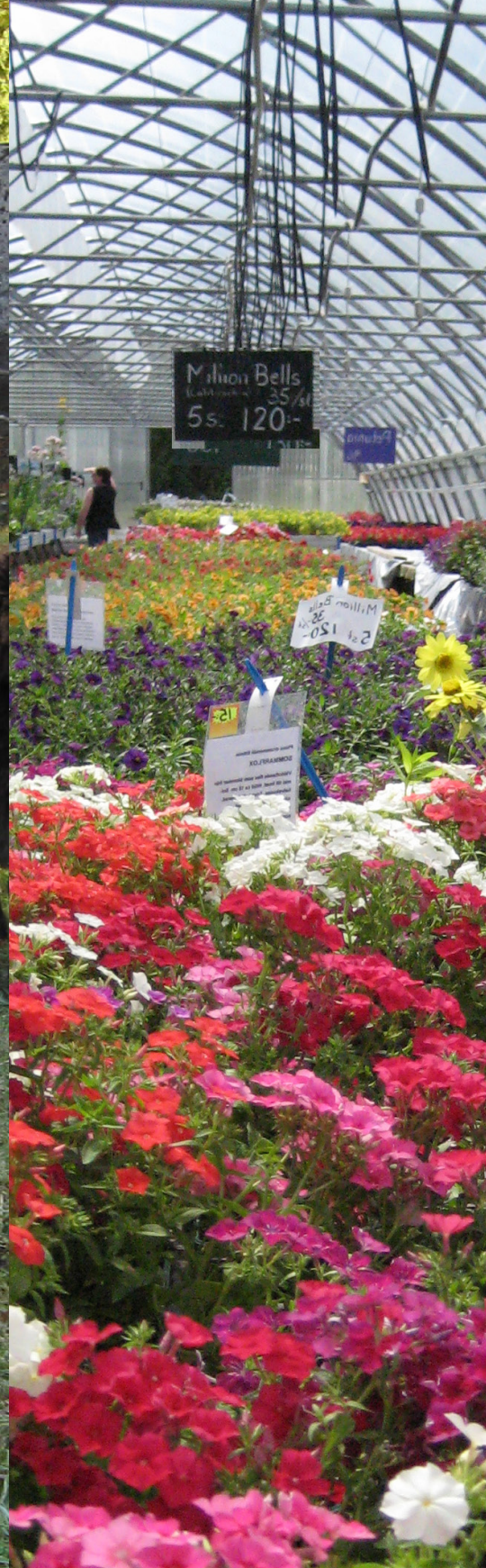

Rapport 2011:5

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Landsbygden i Stockholm

- en sammanställning i siffror

Foto omslag: bilder från vänster, Henrik C Andersson,
Camilla Dahlberg och Karin Joelsson

Utgivningsår: 2011

ISBN: 978-91-7281-414-1

För mer information kontakta:
avdelningen för lantbruksfrågor
Länsstyrelsen i Stockholms län

Tfn 08-785 40 00

E-post: lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se

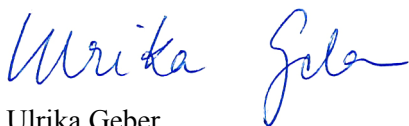
Rapporten finns endast som pdf på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Förord

Hur ser landsbygden ut i Stockholm län? Hur nyttjar länets lantbrukare och landsbygdsföretagare de stöd och ersättningar som finns inom *Landsbygdsprogrammet* och övriga EU-stöd? Det är de två frågor som har varit utgångspunkt för sammanställningen i denna rapport.

Landsbygdsprogrammets mål är att stödja hållbar ekologisk, ekonomisk och social utveckling på landsbygden. Programmets miljöersättningar och stöd för miljöinvesteringar är en viktig och stor del av dessa mål.

Sammanställningen är tänkt att kunna användas av alla som är intresserade av landsbygdens utveckling i Stockholm, dels för att få en bild av strukturen på jordbrukssektorn i länet, men också för att kunna följa upp hur målsättningarna för *Landsbygdsprogrammet* kan uppnås. Det är vår förhoppning att sammanställningen ska vara ett av flera underlag för detta arbete.

Ulrika Geber
Lantbruksdirektör

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Abstract.....	6
Inledning	7
Läsinstruktion	7
Beskrivning av statistiken.....	7
Beskrivning av Stockholms län	7
Jordbruksarealer i kommunerna	8
Jordbruksarealer i kommunerna	9
Jordbruksföretag och företagare	10
Färre jordbruksföretag och större andel växtodling	10
Små jordbruksföretag trendkänsliga	10
Andelen äldre jordbruksföretagare ökar	11
Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2004	11
Andel jordbruksföretag efter driftsinriktning samt antal företag	12
Antal företag efter storleksgrupp areal åkermark.....	12
Genomsnittliga markpriser	13
Förvärvsarbetande inom jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	13
Åldersstruktur på jordbruksföretagare	13
Jord- och skogsbrukets energianvändning	14
Utsläpp av koldioxid, metan och lustgas.....	14
Jord- och skogsbrukets energianvändning efter energislag	14
Jord- och skogsbrukets energianvändningsområden	14
Växtodling	15
Åkermarken minskar	15
Träda – en respons på bidrag och politisk reglering.....	15
Upphörd ersättning för energi- och proteingrödor.....	16
Areal åkermark och betesmark	16
Genomsnittsareal åkermark per företag samt antal företag	17
Grödfördelning	17
Antal lantbrukare som söker stöd för energi- och proteingrödor	17
Ansökt areal stöd för energigrödor	18
Ansökt areal stöd för proteingrödor	18
Skogsbruk	19
Skogsbruket skapar arbetstillfällen	19
Skogsbrukets sysselsättningseffekter 2004.....	19
Areal skog	19
Areal skog jämfört med åkermark och betesmark 2005-2009	20
Djurhållning	21
Djurhållning i förändring	21
Hästnäringen blomstrar.....	21
Fåren ökar sakta och andra lantbruksdjur minskar.....	21

Antal hästar, hästar på jordbruk och antal platser med häst	22
Antal nötkreatur.....	23
Antal får.....	23
Antal svin.....	23
Antal värphöns	24
Jämförelse mellan antal nötkreatur, får och svin	24
Miljöersättning.....	25
Om miljöersättningar och hur statistiken har sammanställts	25
25 procent kvar till målet för betesmark och slåtteräng	25
Högre krav på ekologisk odling.....	26
Ingen reell uppgång i vallodling 2005 och 2006	26
Rejäl uppgång för skyddszoner	26
Antal lantbrukare som söker miljöersättningar.....	27
Ansökt areal miljöersättning för betesmarker, ekologiska produktionsformer och vallodling	27
Ansökt areal miljöersättning för skyddszoner och skötsel av våtmarker	27
Ekologisk produktion.....	28
Hur statistiken har tagits fram	28
Om KRAV.....	28
Stor andel KRAV-certifierade mjölkkor	28
KRAV-certifierad jordbruksareal	29
Antal KRAV-an slutna producenter	29
Antal godkända KRAV-certifierade djur samt djur i karens	29
Antal KRAV-certifierade nötkreatur.....	30
Antal KRAV-certifierade får.....	30
Antal KRAV-certifierade svin.....	30
Antal KRAV-certifierade värphöns	31
Trädgårdsföretag- och odling	32
Färre men större trädgårdsföretag.....	32
68 procent av landets kryddväxt- och kruksallatsodling	32
Stor andel ekologisk odling i Stockholms län.....	32
Antal sysselsatta inom trädgårdsnäringen 2008.....	33
Konventionell och ekologisk odling på friland samt i växthus 2008.....	33
Arealer och antal företag med frilandsodling 2008	34
Odlad areal på friland 2008.....	34
Arealer och antal företag med växthusodling 2005 och 2008	34
Arealer och antal företag för olika växtslag i växthus 2008	35
Växthus med eller utan uppvärmning	35
Jordbruket i Stockholms skärgård.....	36
Hur statistiken har tagits fram	36
Fastlandsförbindelse eller inte avgör djurslag	37
Större andel betesmark i skärgården än i resten av länet	37
Vallodling ökar rejält.....	37
Större andel får i skärgården än i resten av länet.....	38
Fördelning mellan åkermark och betesmark i skärgården jämfört med i hela länet år 2010	38
Areal åkermark med ansökt ersättning	38
Ansökt areal miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.....	39
Areal betesmark med ansökt ersättning	39

Ansökt areal miljöersättning för ekologisk odling	39
Ansökt areal miljöersättning för vallodling 2004	40
Fördelning mellan tackor och nötkreatur i skärgården jämfört med i hela länet år 2010	40
Antal nötkreatur i ansökningar om EU-stöd	40
Antal tackor i ansökningar om EU-stöd	41
Fisk och fiske	42
Strömming och torsk viktiga för kustfisket	42
Gös viktigast i Mälaren efter siklöjebeståndets kollaps	42
Ett tynande vattenbruk	42
Mer fritidsfiske än yrkesfiske	42
Antal yrkesfiskare i Stockholms län som fiskar i Östersjön	43
Yrkesfisket i hela Östersjön av Stockholms läns fiskare	43
Yrkesfisket i skärgården av Stockholms läns fiskare	44
Det totala yrkesfisket i Mälaren	44
Företags- och projektstöd	45
Startstöd till lantbrukare	45
Investeringsstöd till företag på landsbygden	45
Projektstöd för att öka livskvaliteten på landsbygden	46
Antal utbetalningar av startstöd, samt utbetalt stöd	46
Antal utbetalningar av investeringsstöd samt utbetalt stöd	47
Investeringsstöd som har beviljats, områdesvis 2007-2010	47
Antal utbetalningar av projektstöd, samt utbetalt stöd	48
Projektstöd som har beviljats, områdesvis 2007-2010	48
Bilaga 1. Jordbrukspolitiken i Sverige	49
Viktiga jordbrukspolitiska perioder och beslut	49
1930-1990 Reglerad livsmedelspolitik	49
1990-1995 Ny livsmedelspolitik med avreglering	49
1995- EU styr Svensk jordbrukspolitik	49
1967 års jordbrukspolitiska beslut	49
Samverkande lagar efter år 1967	50
Beslut som har påverkat det svenska jordbruket	51
Effekter av 1967-års jordbrukspolitiska beslut	51
1990-1995 Ny livsmedelspolitik med avreglering	51
1995- EU styr Svensk jordbrukspolitik	51
Axel 1	55
Axel 2	55
Axel 3	55
Axel 4	55
Samordnat alla axlar	56
Genomförandestrategi för Landsbygdsprogram 2007 – 2013 Stockholms län	56
Källförteckning	57
Publikationer och broschyrer	57
Webbplatser	58
Sammanställningar av ansökningar och statistik	58

Sammanfattning

Stockholms län består av 26 kommuner och är cirka 18 mil långt och 9 mil brett exklusive havsområdet. Det bor 1,9 miljoner människor i länet, vilket motsvarar 21 procent av landets befolkning. Landytan motsvarar knappt 2 procent av Sveriges yta. Cirka 15 procent av länets areal består av åker och cirka 40 procent består av skogsmark. Andelen bebyggd mark uppgår till 15 procent, jämfört med 2,7 procent i övriga landet.

Utvecklingen går mot färre jordbruksföretag med en allt större andel växtodling. Priset på jordbruksmark ökar stadigt, men åkerarealen har minskat. Andelen förvärvsarbetsbetande kvinnor inom jord- och skogsbruk, samt jakt och fiske är 30 procent. Andelen äldre jordbruksföretagare ökar. Vilka grödor som odlas varierar markant genom åren och korrelerar tydligt med politiska regleringar och möjligheten att få bidrag. Jord- och skogsbruket förbrukade 0,3 TWh el och släppte ut 0,1 miljoner ton koldioxid under 2006. Knappt en procent av landets skogsavverkning sker i länet.

Av länets knappt 40 yrkesfiskare bedriver merparten sitt fiske i Stockholms skärgård. Fritidsfisket är mer omfattande än yrkesfisket med ett uppskattat fiskuttag på cirka 2 500 ton per år. Det finns cirka 50 småvattendrag och 850 sjöar. Totalt finns 50 fiskarter, varav 30 är sötvattensarter.

Antalet jordbruksföretag som håller produktionsdjur har minskat under många år. Däremot ökar antalet hästföretag. Antalet får har stigit de senaste åren och nötkreaturen har planat ut efter en längre tids minskning. Den KRAV-certifierade arealen ökar något men antalet KRAV-certifierade lantbruk är konstant. En stor andel av mjölkarna är KRAV-certifierade om man jämför med övriga Sverige. Andelen får jämfört med nötkreatur är större i skärgården än länet i stort liksom andelen betesmark jämfört med åkermark. Skillnaden är tydligare ju sämre fastlandsförbindelsen är.

Under 2010 hade drygt 11 500 hektar ett skötselåtagande för betesmark- och slåtterängar, vilket är 75 procent av målet i länets genomförandestrategi. Knappt 60 procent av målet eller 205 hektar våtmark sköttes med åtagande. Både antal lantbrukare som söker miljöersättning för ekologisk produktion samt åtagandearealen minskade något med den nya programperioden 2007, eftersom vall inte längre är ersättningsberättigande.

Andelen ekologisk trädgårdsodling är större i Stockholms län jämfört med landet i stort. Länet står för 68 procent av landets odling av kryddväxter och kruksallat. Köksväxter står för 45 procent av frilandsodlingen och 44 procent av växthusarealen. Energiåtgången minskar för växthusodlingen och antalet växthus utan uppvärmning ökar medan antalet uppvärmda växthus minskar. Den odlade frilandsarealen minskade med 55 procent mellan 2002 och 2008. Antalet trädgårdsföretag minskade med 14 procent mellan 2005 och 2008.

Investerings- och företagsstöden går till landsbygdsföretag med färre än tio anställda i syfte att stärka företagens lönsamhet och gynna en hållbar utveckling.

Abstract

Stockholm County comprises of 26 municipalities. The county is about 180 km long and 90 km wide, excluding sea area. The 1.9 million inhabitants of the county represent 21 percent of the population in Sweden whereas the land area corresponds to just 2 percent of Sweden. About 15 percent of the county consists of arable land and about 40 percent consists of forest land. The share of developed land is 15 percent, compared with 2.7 percent in the rest of the country.

There is a trend over time towards fewer farms with an increasing share of crop production. The price of agricultural land is steadily increasing, but the area of arable land has decreased. The share of female workers in agriculture, forestry, hunting and fishing is 30 percent. The number of older farmers is increasing. The species grown in the crop production vary considerably over the years and correlates clearly with political regulations and the ability to obtain subsidies. Agriculture and forestry consumed 0.3 TWh of electricity and emitted 0.1 million tons of carbon dioxide in 2006. Barely 1 percent of the country's deforestation occurs in the county.

Most of the nearly 40 fishermen of the county conduct their fishing in Stockholm archipelago. Recreational fishing is more comprehensive than the commercial fishery with an estimated fish catch of around 2500 tonnes per year. There are about 50 watercourses and 850 lakes. In total there are 50 fish species, of which 30 are freshwater species.

The number of farms keeping animals has been decreasing but the number of equine enterprises has increased. The number of sheep had increased recent years and the number of cattle has leveled off after a long period of slow decline. The percentage sheep compared with cattle is greater in the archipelago than the county at large as is the share pasture compared to arable land. The difference is most significant on islands with insufficient connections to the mainland. The organic certified (KRAV) area increases slightly.

During 2010 approximately 11 500 hectares of pastures and hay meadows were maintained with subsidies, which is 75 percent of the goal of the implementation strategy for the county. In total 205 hectares of wetlands were maintained with subsidies, which is 60 percent of the goal. Both the number of farmers who apply for subsidies for organic production and maintains acreage farmland decreased slightly with the new program period in 2007.

The proportion of organic horticulture is the highest in Sweden and so is the production of lettuce and herbs accounting 68 percent of the total. Energy consumption for greenhouse cultivation decreases. The number of greenhouses without heating increases while the number of heated greenhouses decreases. The arable cultivated area decreased by 55 percent between 2002 and 2008.

Subsidies to small businesses (companies with less than 10 employees) are aimed for modernizing measures to increase income and efficiency in agriculture and horticulture. Subsidies can even help development groups in their aims to facilitate local service and other activities in the rural areas.

Inledning

Läsinstruktion

Varje kapitel inleds med en tidslinje för att visa på politiska beslut som antas ha påverkat resultatet. I slutet av publikationen finns en bilaga om svensk jordbrukspolitik för den som vill veta mer. Statistiken i diagrammen analyseras i början av varje kapitel. En del av det övergripande resultatet har sammanfattats kort i början av denna rapport. Så länge inte annat anges så gäller statistiken i diagrammen bara Stockholms län.

Beskrivning av statistiken

All statistiken, utom den om ekologisk produktion har uppdaterats så långt som det finns tillgängliga data. De huvudsakliga källorna till statistiken i denna publikation är Jordbruksverket och Statistiska centralbyrån.

Jordbruksstatistisk årsbok baseras på Lantbruksregistret och Dawastatistik. Från och med år 2000 registreras företag med mer än 2 hektar åkermark, företag med högst 2 hektar åkermark med stora djurbesättningar med nötkreatur, får, svin eller höns, samt företag med trädgårdsodling som omfattar minst 200 m² växthusyta eller minst 2 500 m² frilandsareal.¹ På Jordbruksverkets portal för dawastatistik kan Länsstyrelser och Jordbruksverket ta fram olika rapporter som baseras på ansökningarna om gårdsstöd och miljöersättningar. Statistik som grundas på ansökningar kan dock ibland vara missvisande eftersom ansökningarna kan vara felaktiga. Dessutom finns det marker som ingen söker stöd för.²

En del information är hämtad från SCB:s statistikdatabas och Jordbruksverkets Statistiska meddelanden, serie JO – Jordbruk, skogsbruk och fiske.

Beskrivning av Stockholms län

Stockholms län är cirka 18 mil långt och cirka 9 mil brett exklusive havsområdet.³ Landytan är drygt 6 500 kvadratkilometer, vilket motsvarar knappt 2 procent av Sveriges hela landyta. Cirka 15 procent är åker och cirka 40 procent är skogsmark. I länet finns 26 kommuner. Norrtälje är den största kommunen med knappt en tredjedel av länets yta och 40 procent av alla ansökningar om EU-bidrag till lantbrukare.

¹ Jordbruksstatistisk årsbok. Sveriges officiella statistik, Jordbruksverket, Statistiska centralbyrån. 1999-2010.

² Jordbruksverkets portal för Dawastatistik. [<http://appl.sjv.se/analytics/>] 2011-01-03

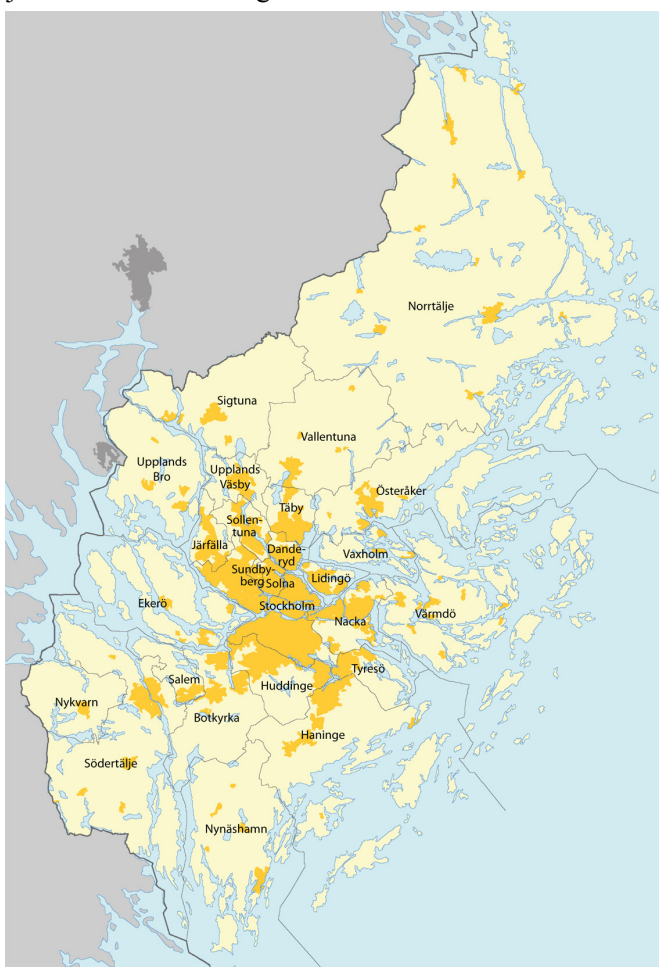
³ Jordbrukets produktionsförutsättningar i Stockholms län. Länsstyrelsens Lantbruksenhet i Stockholms län. 1992.

Andelen bebyggd mark i länet uppgår till 15 procent, jämfört med 2,7 procent i övriga landet. I Stockholms län bor drygt två miljoner människor, vilket motsvarar 22 procent av landets befolkning.

Stockholms län omfattar delar av landskapen Södermanland och Uppland. Topografiskt och geologiskt bildar den stora förkastningssänkan, Mälardalen, en viktig skiljelinje såväl i länet som i grannlänerna.

Störst förekomst av postglaciala leror finns Uppland som är en relativt flack, bördig större jordbrukslätt, medan södra Mälarkusten är ett brant och ganska otillgängligt skogsområde. Mälaren, men även en del andra större sjöar, gör odlingsklimatet i dessa delar mer gynnsamt än i övriga länsdelar. Området blev tidigt bebott och uppodlat framför allt längs Mälaren och dess vattendrag.

Roslagen är kargare med en blandning av morän- och lermarker och odlingsområdena är ofta små och spridda. Även en del slättbygdsområden finns med bättre jordbruksförutsättningar.

Stockholms län med 26 kommuner

Den del av länet som tillhör Södermanland präglas topografiskt av större tvärgående sprickdalssystem. Dessa är utfyllda med postglaciala och glaciala leror och vittringsprodukter som morän efter landisarna och där har uppodling skett. Odlingsmöjligheterna varierar och är sämre på områden med lättare jordar som torkar ur väldigt snabbt.

Klimatet är hårdare än i Mälardalen och landskapet är mer sönderbrutet och kuperat med ett större skogsinslag.⁴

I skärgården är odlingsförutsättningarna arealmässigt och klimatiskt begränsade.⁵

⁴ Stockholms län. [<http://www.ab.lst.se>] 2007-12-13

⁵ Jordbrukets produktionsförutsättningar i Stockholms län.

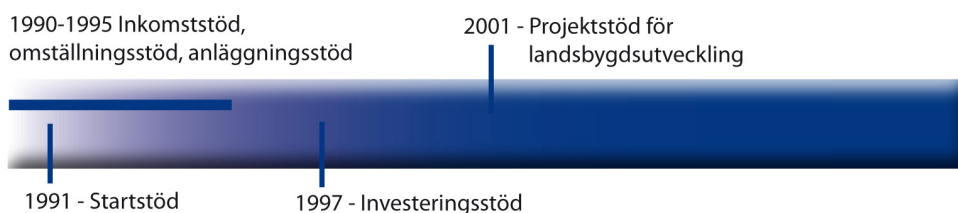
Jordbruksarealer i kommunerna

I Stockholms län finns 26 kommuner. I tabell 1 redovisas areal åkermark och betesmark enligt ansökningar om gårdsstöd i varje kommun. Det kan finnas mer jordbruksmark i kommunerna som det inte har sökts stöd för.

Tabell 1. Areal (ha) åkermark och betesmark i ansökningar om gårdsstöd i länets kommuner 2010. Kommunerna har rangordnats efter arealen ansökt jordbruksmark. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Kommun	Åkermark	Betesmark	Summa Jordbruksmark
Norrtälje	25821	4409	30231
Södertälje	9132	964	10096
Sigtuna	8777	692	9469
Vallentuna	7635	920	8555
Ekerö	6119	484	6604
Nynäshamn	5343	392	5735
Upplands-Bro	4728	624	5352
Haninge	2975	542	3517
Botkyrka	2905	87	2992
Österåker	1866	462	2328
Nykvarn	1793	103	1896
Värmdö	1106	454	1559
Upplands Väsby	1337	126	1462
Täby	622	157	779
Salem	740	28	767
Huddinge	420	121	540
Järfälla	212	171	383
Vaxholm	250	111	361
Stockholm	210	80	290
Tyresö	112	130	242
Sollentuna	142	96	237
Nacka	141	44	185
Lidingö	104	7	111
Danderyd	61	9	70
Solna	21	12	33
Sundbyberg	0	7	7
Summa	82571	11230	93803

Jordbruksföretag och företagare

Färre jordbruksföretag och större andel växtodling

Sedan 1940-talet har antalet jordbruksföretag i Sverige stadigt minskat. Minskningstakten var procentuellt sett kraftigast under 1960- och 1970-talen. Under de senare åren har minskningstakten varierat mellan olika delar av landet. Den har varit betydligt högre i de fyra nordligaste länen än i övriga delar av landet. Lägst har minskningstakten varit i länen kring Mälaren och Hjälmaren. Den nedåtgående trenden av antal jordbruksföretag beror på en medveten rationalisering av jordbruket, som har resulterat i färre men större enheter. Andelen växtodling har ökat kraftigt sedan 1999. Stockholm är en storstadsregion,⁶ men många sysselsätts ändå direkt eller indirekt av jordbruket.⁷

Små jordbruksföretag trendkänsliga

I diagram 2 syns en uppgång av antal företag 1995-1996 som troligen beror på arealbidraget som infördes 1995 i samband med inträdet i EU. De företag som har ökat i antal under 2005 är de som bedriver småbruk.⁸ Detta beror troligen på att fler företag hade möjlighet att söka stöd när gårdsstödet introducerades 2005. Även små jordbruksföretag med 2-20 hektar åkermark verkar vara väldigt trendkänsliga och har ökat i antal efter EU-inträdet 1995. Även i samband med gårdsstödsreformen 2005 ökade antalet små jordbruksföretag. Trenden med en ökad andel småbruk, kommer antagligen att stanna upp något i statistiken för 2010 i och med att en nedre gräns på fyra hektar infördes för gårdsstöd. Det behöver inte betyda att jordbruken läggs ner, men de kommer inte längre att omfattas av gårdsstödet och vara med i statistiken.

Företag med 30-100 hektar åkermark visar en tydligt nedåtgående trend. Troligen kan dessa lantbrukare inte livnära sig på enbart jordbruket, utan har även andra sysselsättningar. Dessa företag blir färre och färre eftersom lönsamheten är dålig och den yngre generationen ofta saknar intresse att ta över. De större jordbruksföretagen med mer än 100 hektar åkermark ser ut att vara mindre trendkänsliga och mer stabila i antal.

Priset på jordbruksmark följer i hög grad priset på skogsmark. I början av 2000-talet ökade priserna på åkermark.⁹

⁶ Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050. Energistudien för Stockholmsregionen. Regionplanekontoret. 2009

⁷ De gröna näringarnas betydelse i Stockholms län. Lantbrukarnas riksförbund (LRF). [<http://www.lrf.se/Medlem/Regioner/Malardalen/De-grona-naringarnas-betydelse/Stockholms-lan/>] 2011-02-01

⁸ Jordbruksstatistisk årsbok.

⁹ Priser på jordbruksmark. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, serie JO38 [http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%2C%20fakta/Priser%20och%20prisindex/JO38/JO38SM1001/JO38SM1001_ikortadrag.htm] 2011-01-05

Andelen äldre jordbruksföretagare ökar

Mellan 1985 och början av 1990-talet bestod antalet förvärvsarbetande av en stor andel skogsarbetare. Under denna period skedde en rationalisering av tekniken inom skogsbruket och många skogsarbetare friställdes. Under 1990-talet och framåt är majoriteten av antalet förvärvsarbetare lantbrukare. Könsfördelningen är fortsatt ojämn med bara 30 procent kvinnor.¹⁰

Antalet och andelen jordbruksföretagare över 65 år samt 55 till 64 år har ökat sedan 2003. Samtidigt har andelen yngre jordbruksföretagare minskat något,¹¹ vilket innebär en åldrande jordbrukarkår.

Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2004

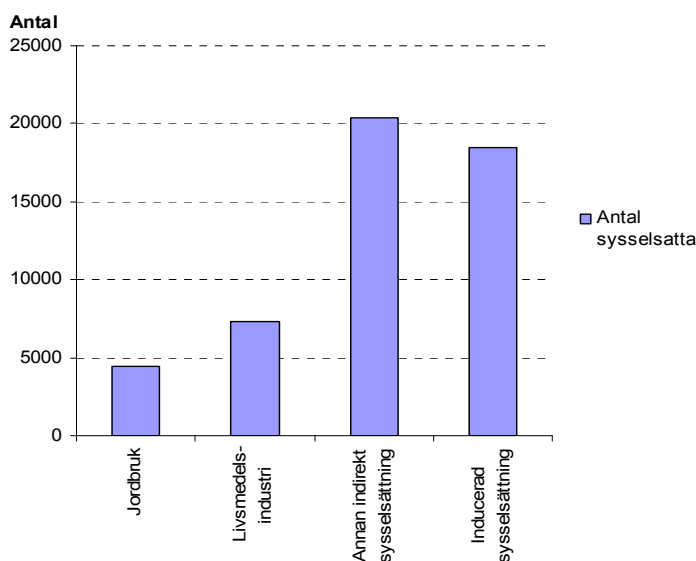

Diagram 1. Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter* i Stockholms län år 2004. Diagrammet avser totalt antal sysselsatta på grund av jordbruket i Stockholms län. Källa: LRF, De gröna näringarnas betydelse i Stockholms län.

* Indirekt sysselsättning genereras genom t ex underleverantörer för maskiner, fodermedel, handel med skörd, veterinärer, bokföringsbyråer och åkerier. Inducerad sysselsättning är de tjänster som skapas pga de direkta och indirekta näringarnas behov av lokala service-näringsar som t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och skolor. Källa: Hushållningssällskapet i Västerbotten, Inventering biokapacitet Robertsfors kommun arbetsmaterial.

¹⁰ Jordbruksstatistisk årsbok

¹¹ SCB:s statistikdatabas. Statistiska centralbyrån. [<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp>] 2011-01-10

Andel jordbruksföretag efter driftsinriktning samt antal företag

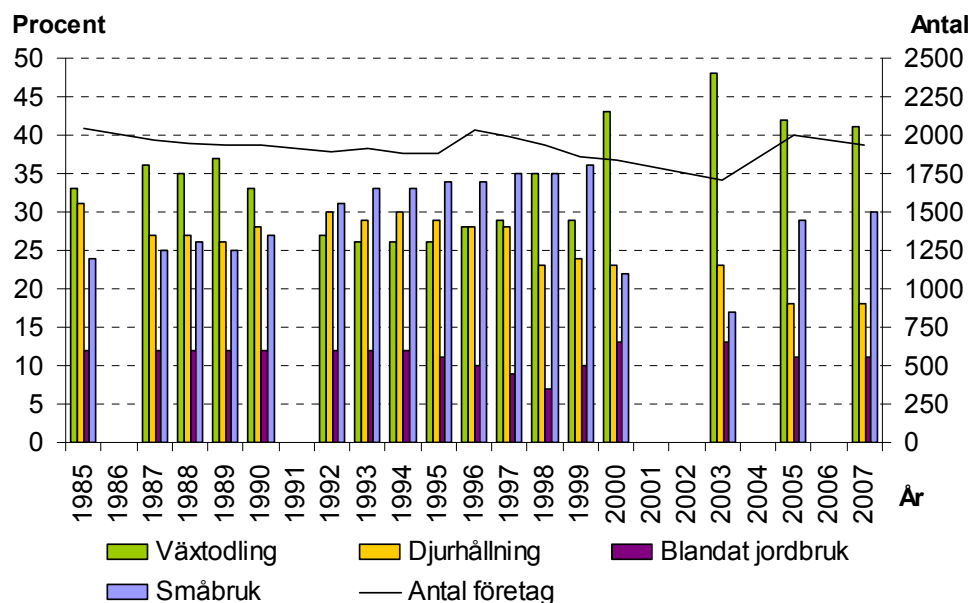

Diagram 2. Andel företag efter driftsinriktning (%) samt antal företag. Blandat jordbruk innebär att företaget har både växtodling och djurhållning. Småbruk är företag med ett beräknat arbetsbehov på mindre än 400 timmar/år. Det saknas uppgifter för några år i diagrammet. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1987-2010.

Antal företag efter storleksgrupp areal åkermark

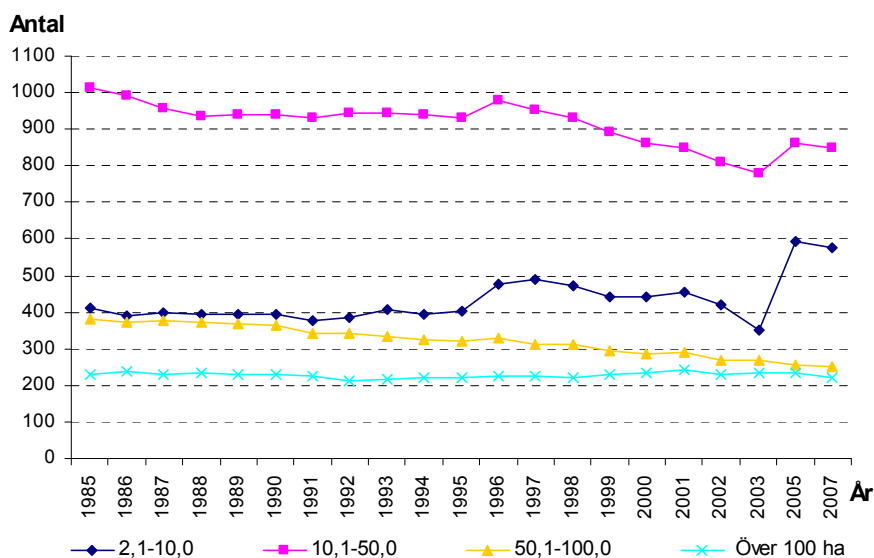

Diagram 3. Antal företag sorterade i storleksgrupp efter åkerareal (ha). Notera att arealintervallen är olika stora. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1986-2010.

Genomsnittliga markpriser

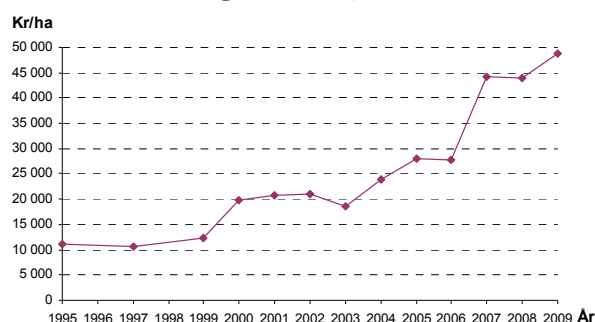

Diagram 4. Genomsnittliga markpriser (kr/ha). Källor: Jordbruksverkets statistiska meddelanden, Priser på jordbruksmark, serie JO38.

Förvärvsarbetande inom jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

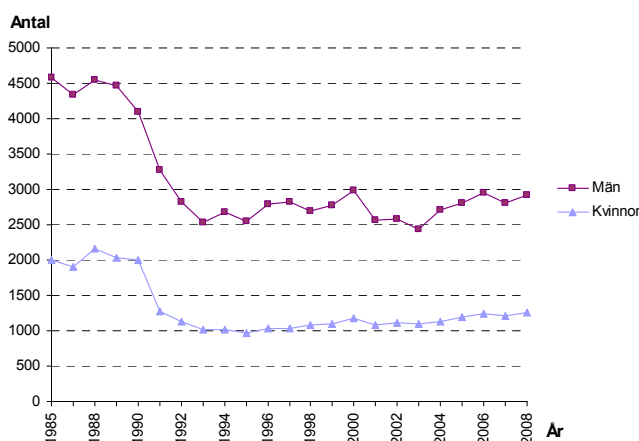

Diagram 5. Antal förvärvsarbetande inom jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1988-2010.

Åldersstruktur på jordbruksföretagare

Diagram 6. Åldersstruktur på jordbruksföretagare. Andel jordbruksföretagare i olika åldersgrupper. Indelningen i åldersklasser har från 1996 anpassats till internationell standard med endast en företagare per jordbruksföretag medräknad i statistiken. Indelningen efter ålder följer inte samma intervall i yngsta och äldsta åldersgruppen som i de andra åldersklasserna. Källa: SCB:s statistikdatabas, JO0106M2.

Jord- och skogsbrukets energianvändning

Utsläpp av koldioxid, metan och lustgas

Totalt använde jord- och skogsbruket 0,3 TWh el och 0,1 miljoner ton koldioxid släpptes ut i Stockholms län 2006. Skogsmaskiner drivs mest av diesel medan jordbruksmaskiner även förbrukar mycket olja. Det svenska jordbrukets klimatpåverkan beror främst på utsläpp av koldioxid, metan och lustgas. Metan kommer från gödselhantering samt nötkreaturs matsmältning. Kväve från gödningsmedel i marken omvandlas till lustgas. Koldioxid läcker ur markens kolförråd samt släpps ut vid förbränning av fossila bränslen.

Jord- och skogsbrukets energianvändning efter energislag

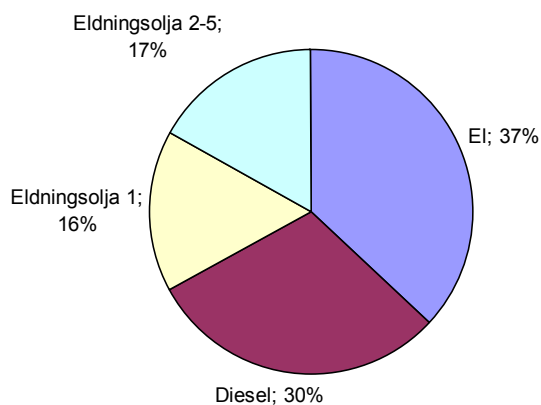

Diagram 7. Jordbruket i Stockholms läns energianvändning efter energislag år 2006. Källa: Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050. Energistudien för Stockholmsregionen. Regionplanekontoret, 2009

Jord- och skogsbrukets energianvändningsområden

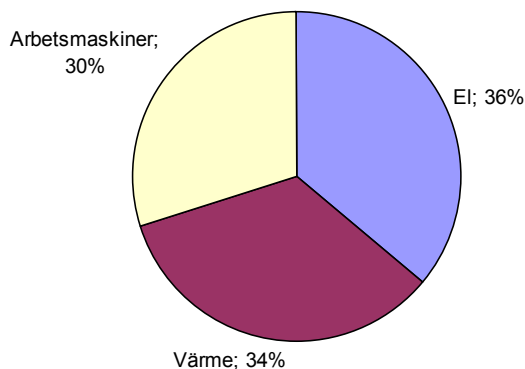

Diagram 8. Användningsområden för energin inom jordbruket i Stockholms län år 2006. Källa: Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050. Energistudien för Stockholmsregionen. Regionplanekontoret, 2009

Växtodling

Åkermarken minskar

Mellan 1950 och 1980 har genomsnittsarealen åkermark per företag ökat. En medveten rationalisering av jordbruket utfördes genom politiska beslut för att få fram billiga livsmedel. Handelsgödsel och ny teknik infördes och enheterna blev färre och större. Därefter har genomsnittsarealen planat ut och även minskat något på grund av ett ökat antal småbruk. Detta är troligen ett resultat av att fler företag kan söka stöd genom gårdsstödsreformen 2005.

Mängden åkermark och framför allt vilka grödor som odlas varierar genom åren och korrelerar tydligt med politiska regleringar och möjligheten att söka bidrag.

I slutet av 1980-talet genomfördes projektet *Träda 87* för att minska spannmålsproduktionen i landet och vid *Omställning 90* med start år 1991 lades en del spannmålsproduktion om till nöt- och färrållning. En del åkermark planterades även med skog. Omställningarna kan vara orsaken till den minskande arealen åkermark och ökande arealen betesmark under början av 1990-talet. Åkermarken minskar även på grund av städernas expansion.

I samband med att miljöersättning för betesmark introducerades 1996 kan man även se en markant ökning av arealen betesmark. Det bör påpekas att de egentliga betesmarkerna inte ökar i areal. Ökningen i statistiken kan delvis bero på att skog och åkermark betas i högre utsträckning och redovisas som betesmark för att få mer betesbidrag. Från och med år 1996 ingår företag som brukar mindre än 0,3 hektar åkermark i redovisningen för diagram 9, vilket kan förklara ökningen av åkerareal detta år.

Träda – en respons på bidrag och politisk reglering

Arealen träda ökade under slutet av 1980-talet vilket troligen beror på det bidrag för träda som infördes 1987. En del spannmålsproducerande marker lades även om till träda som följd av avregleringen och en skakigare marknad. Vid EU-inträdet 1995 kom ett trädesskrav på tio procent. Under 1990-talet var det politiska målet att spannmålsproduktionen skulle minska genom *Omställning 90*. Subventionerna togs bort för spannmål. För att få omställningsstöd lade en del producenter om till djurhållning av får och nöt, vilket kan vara orsaken till att vullen ökade under 1990-talet. Vid EU-inträdet 1995 ökade bidragen för spannmål och produktionen ökade igen.

Upphörd ersättning för energi- och proteingrödor

EU har beslutat att upphöra med stöd för produktion av energigrödor och den svenska regeringen har beslutat att avskaffa stödet för odling av proteingrödor. Båda stöden avvecklades från och med den 1 januari 2010.¹²

Ersättning för energi- och proteingrödor infördes 2005 och var ett direktstöd, liksom gårdsstödet. Stödet för energigrödor gällde alla jordbruksgrödor under förutsättning att de använts till godkända energiändamål. Godkända energiprodukter var biodrivmedel som bioetanol, biodiesel och biogas samt elektrisk energi och värmeenergi som produceras från biomassa.¹³ Ersättningen för proteingrödor gällde baljväxter till djurfoder och kunde sökas för arter (utom konservärter), åkerbönor, sötlupiner samt blandningar av dessa grödor med max 50 procent spannmål. Inget kontrakt eller intyg på hur grödan har använts krävdes.¹⁴

Det har varit svårt att få avsättning för energigrödor, men salix-produktionen har hållit sig mer stabil eftersom den är flerårig och tillåter flera skördar. Jordbruksverkets statistik för energigröda visar bara ansökt areal. En del av ansökningarna kan ha fått avslag eftersom inget giltigt kontrakt och leveransförsäkringen har uppvisats som bekräftar att grödan har använts till energiändamål. Att inget kontrakt eller intyg på hur grödan använts krävdes för proteingrödor kan ha bidragit till en stadigare ansökt areal än för energigrödor. Utfasningen av ersättningen för energi- och proteingrödor kan ha bidragit till det minskade intresset de senaste åren.

Areal åkermark och betesmark

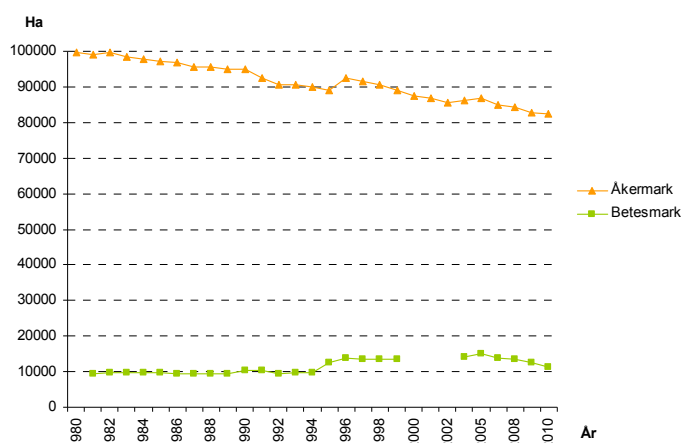

Diagram 9. Areal åkermark och betesmark (ha). Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2008 samt för 2009 och 2010 samt Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

¹² Stöd för energigrödor. Jordbruksverket. [http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/fornybarenergi/stodforenergigrödor.4.45fb0f14120a3316ad780001862.html] 2011-02-18

¹³ Stöd för odling av grödor för industri- och energiändamål 2008. Jordbruksverket, JS13. 2008.

¹⁴ Stöd för proteingrödor. Jordbruksverket, JS16. 2009.

Genomsnittsareal åkermark per företag samt antal företag

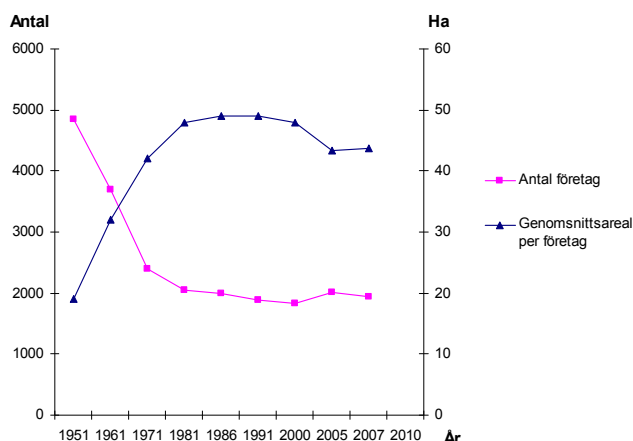

Diagram 10. Genomsnittsareal åkermark per företag (antal ha/företag) samt antal företag. Källor: Jordbrukets produktionsförutsättningar i Stockholms län och Jordbruksstatistisk årsbok 2001, 2007, 2008 och 2010.

Grödfördelning

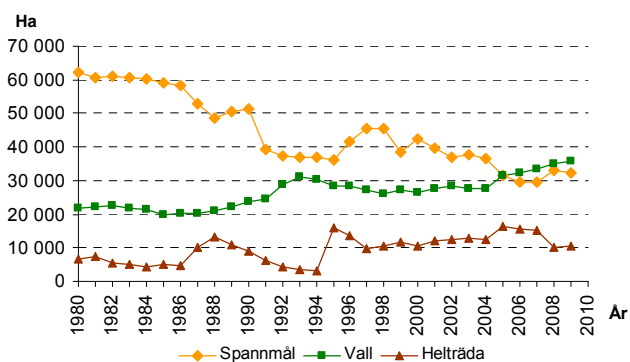

Diagram 11. Grödfördelning. Areal spannmål, vall samt helträda (ha). I begreppet spannmål ingår både brödsäd och fodersäd. Med vall menas slåtter- och betesvall på åkermark, samt grönfoder och frövall. Energiskog ingår inte i begreppet helträda. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Antal lantbrukare som söker stöd för energi- och proteingrödor

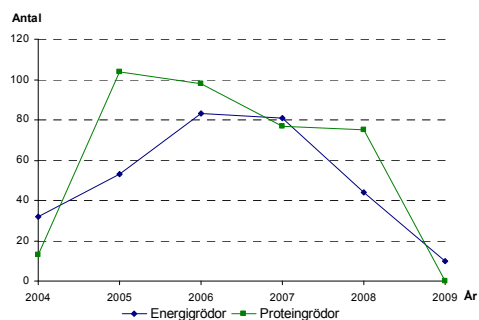

Diagram 12. Antal lantbrukare som söker ersättning för energi- och proteingrödor. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Ansökt areal stöd för energigrödor

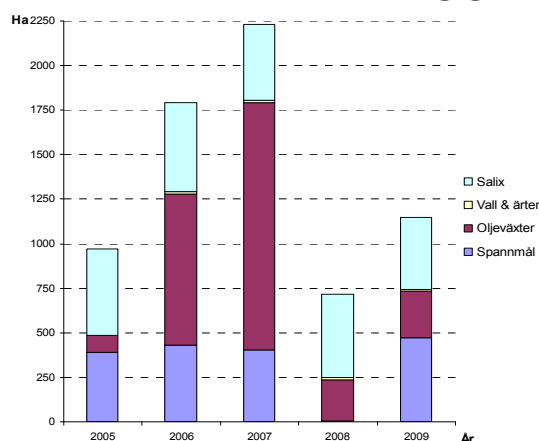

Diagram 13. Ansökt areal ersättning för energigrödor (ha). Alla grödorna utan salix har grupperats. Grödorna i varje grupp anges i storleksordning med störst areal först. Spannmål: Rågvete, vete, höstvet, korn, havre. Oljeväxter: Våraps, höstraps, höstrybs, vårrybs. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Ansökt areal stöd för proteingrödor

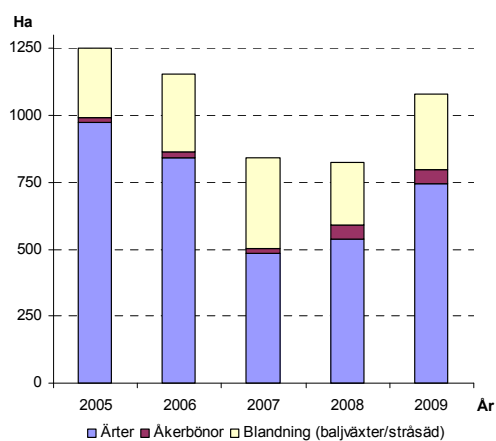

Diagram 14 Ansökt areal ersättning för proteingrödor (ha). Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Skogsbruk

Skogsbruket skapar arbetstillfällen

Knappt 1 procent av landets skogsavverkning sker i länet,¹⁵ men 400 skogsarbetare sysselsattes under 2004. Skogsbruket skapade 49 130 arbetstillfällen inom skogsindustrin, transporter och annat relaterat arbete.¹⁶

Skogsarealen är relativt stabil eftersom även nyligen huggen skog räknas in i skogsarealen. Fluktuationen kan bero på stickprovsvfel. Delvis kan det ske en liten ökning av skogsmark i och med att små och svåråtkomliga åkrar och betesmarker får växa igen eller planteras med granskog.

Skogsbrukets sysselsättningseffekter 2004

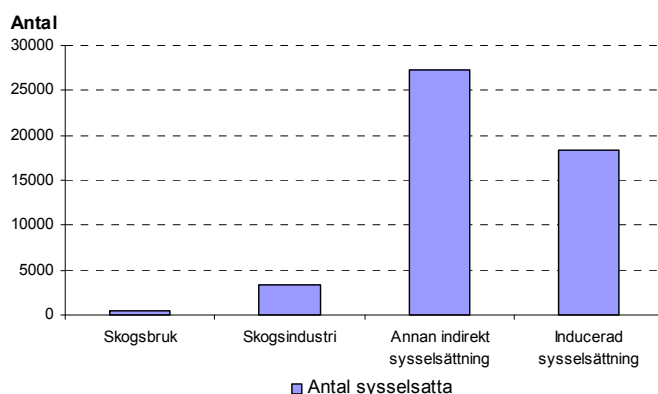

Diagram 15. Skogsbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter i Stockholms län år 2004. Diagrammet avser totalt antal sysselsatta på grund av jordbruket. Källa: LRF, De gröna näringarnas betydelse i Stockholms län.

Areal skog

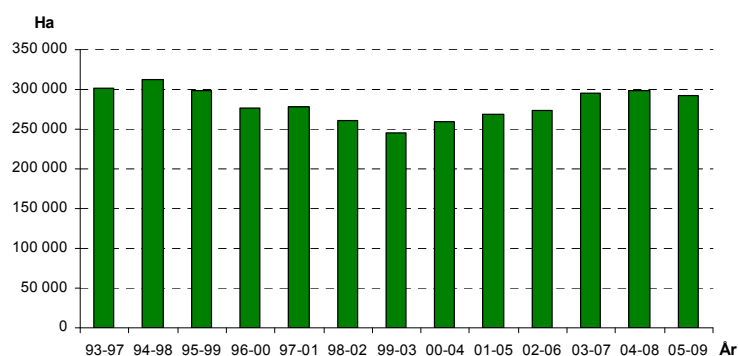

Diagram 16. Areal skog (ha) i Stockholms län. Statistiken baseras på riksskogstaxeringen som är en stickprovsinventering, vilket medför att det förekommer stickprovsvfel. De redovisade uppgifterna är medeltal från fem års riksskogstaxeringar. Källa: Skogmarksareal fördelad på län och ägarkategori enligt Riksskogstaxeringen. Skogsstyrelsens webbplats.

¹⁵ Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050.

¹⁶ De gröna näringarnas betydelse i Stockholms län.

Areal skog jämfört med åkermark och betesmark 2005-2009

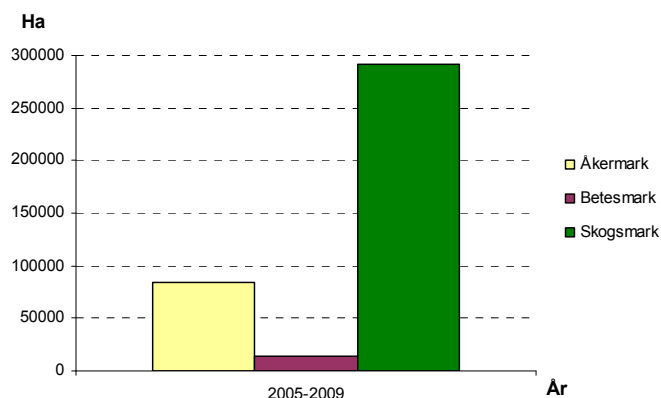
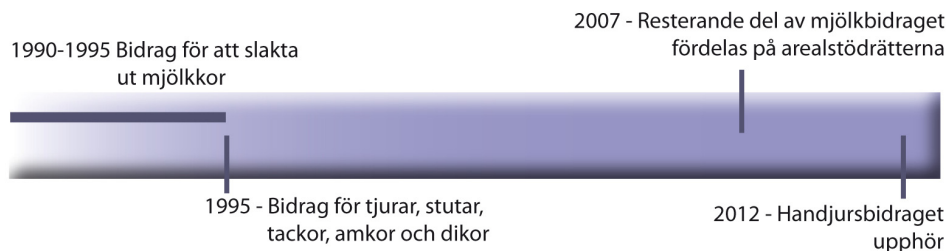

Diagram 17. Areal skog, åkermark och betesmark (ha). Skogsstatistiken baseras på riksskogstaxeringen som är en stickprovsinventering, vilket medför att det förekommer stickprovsfel. De redovisade uppgifterna är medeltal från fem års riksskogstaxeringar. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2008 samt för 2009 och 2010 samt Jordbruksverkets portal för Dawastatistik. Skogmarksareal fördelad på län och ägarkategori enligt Riksskogstaxeringen. Skogsstyrelsens webbplats.

Djurhållning

Djurhållning i förändring

Antalet jordbruksföretag som håller djur har minskat under många år ¹⁷ med undantag för antalet hästföretag som ökar. Antalet hästar har också ökat kraftigt i länet.¹⁸ Antalet får har stigit de senaste åren och antalet nötkreatur har börjat plana ut efter en längre tids minskning. Antalet värphöns och svin minskar i länet, på grund av minskad lönsamhet.¹⁹

Hästnäringen blomstrar

Jordbruksverket har undersökt antalet hästar i Sverige 2004 och 2010. Uppföljningen 2010 har gjorts på i stort sett samma sätt som 2004. År 2010 undersöktes antalet platser med häst istället för anläggningar med häst. På så sätt hittades fler av landets hästar, men antalet anläggningar är mer osäkert. Undersökningen 2010 omfattar alla fastigheter i Sverige som fanns i fastighetstaxeringsregistret 2009, men eftersom undersökningen gjordes under sommaren, så kan många hästar ha varit på sommarbete på andra ställen än de hålls resten av året.

Hästnäringen är ekonomiskt betydelsefull i Stockholms län och antalet hästar har ökat kraftigt i länet under de sex år som har gått. Jordbruksverket anser att antalet hästar 2004 har underskattats något så skillnaden behöver inte vara riktigt så stor som den är i diagrammet. Antalet hästar i Stockholms län har ökat med 66 procent, vilket kan jämföras med omkring 15 procent för hela landet. Antalet hästar per 1 000 invånare i länet har ökat från 15 till 22 mellan 2004 och 2010.²⁰ Denna kraftiga ökning beror antagligen på storstadsregionens stora och köpstarka befolkning som efterfrågar ridsport.

Fåren ökar sakta och andra lantbruksdjur minskar

I *Omställning 90* var omläggning till djurhållning av nötkreatur och får ett godkänt omställningsalternativ, varför köttjuren ökar i antal i början av 1990-talet. Samtidigt kunde man få bidrag för att sluta med mjölkproduktion. Antalet mjölkkor

¹⁷ Jordbruksstatistisk årsbok.

¹⁸ Hästar och anläggningar med häst 2004. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO24SM0501. 2005.

[http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Husdjur/JO24/JO24SM0501_ikortadrag.htm] 2011-02-08

Hästar och anläggningar med häst 2010. Jordbruksverket.

[http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%20fakta/Husdjur/JO24/JO24SM1101/JO24SM1101_ikortadrag.htm] 2011-02-08

¹⁹ Jordbruksstatistisk årsbok.

²⁰ Hästar och anläggningar med häst 2004.

Hästar och anläggningar med häst 2010.

minskar kontinuerligt under hela den redovisade perioden i diagram 19, främst på grund av försämrad lönsamhet. Antalet besättningar med mjölkkor har också minskat, men storleken på besättningarna har ökat något. Efter EU-inträdet 1995 har även antalet am- och dikor minskat. På de nästan 30 år som finns med i diagrammet har andelen mjölkkor minskat kraftigt.

Antalet får ökar i början av 1990-talet på grund av *Omställning 90*. I samband med EU-inträdet 1995 kom tackbidraget som troligen ger utslag år 1996. Ökningen av får 2005-2006 beror troligen på att det skett en lönsamhetsförbättring med ökad storlek på besättningarna som följd, samt att ett antal lantbrukare med mindre färgårdar söker stöd i och med gårdsstödsreformen.

Under 1980-talet försämras lönsamheten för grisproduktionen och antalet svin minskar. Grisproduktionen är marknadsstyrd och lönsamheten är nära sammankopplad med spannmålspriset. Ett högt pris på spannmål leder till dyrt foder, och man kan då se en minskning av antalet svin.

Även äggproduktionen är marknadsstyrd och följer spannmålspriserna. Stora företag har lagt ner sin verksamhet och antalet värphöns har minskat under de senaste tio åren på grund av försämrad lönsamhet.

Antal hästar, hästar på jordbruk och antal platser med häst

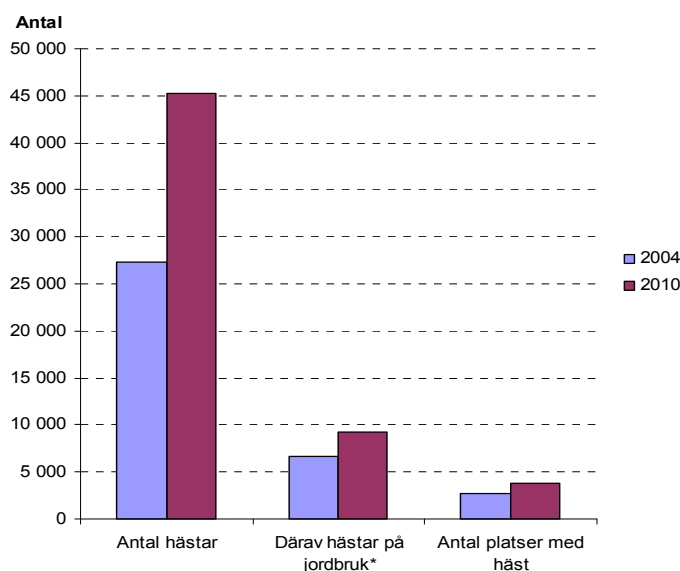

Diagram 18. Antal hästar, hästar på jordbruk och antal platser med häst. *Antal hästar på jordbruk enligt preliminärt Lantbruksregister 2010. Källor: Hästar och anläggningar med häst 2004 & 2010

Antal nötkreatur

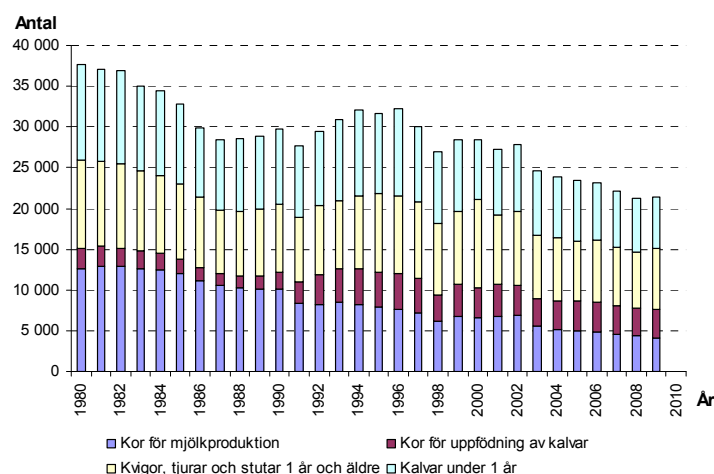

Diagram 19. Antal nötkreatur. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Antal får

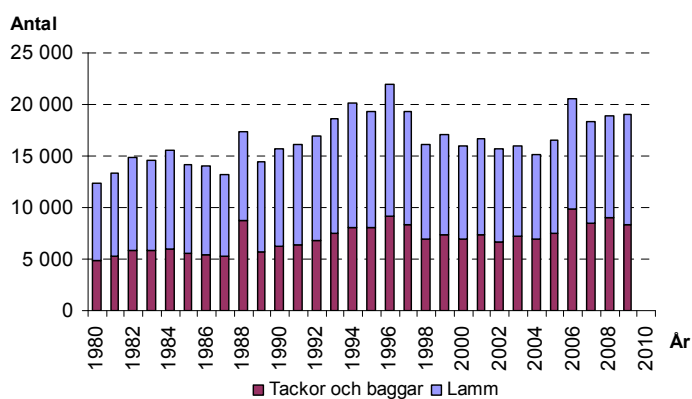

Diagram 20. Antal får. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Antal svin

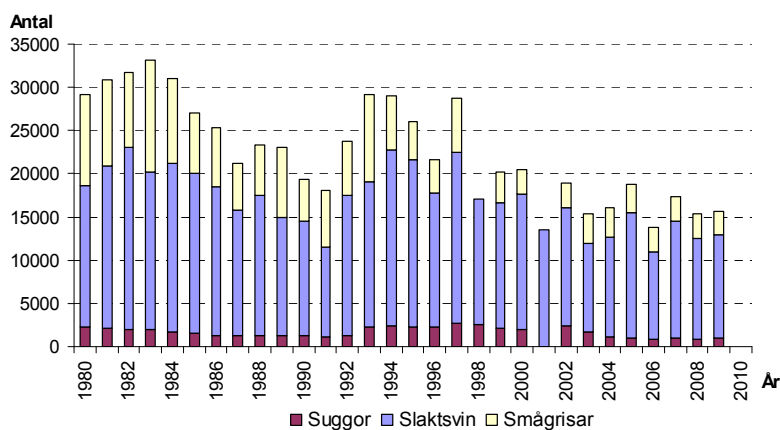

Diagram 21. Antal svin. Slaktsvin: År 1984-1993 menas svin 3 månader och äldre, år 1994-2007 menas svin som väger 20 kg och mera. Smågrisar: År 1984-1993 menas svin under 3 månader, år 1994-2007 menas svin under 20 kg. Observera att det saknas uppgifter för smågrisar år 1998 och för suggor och smågrisar år 2001, samt för antal galtar. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Antal värphöns

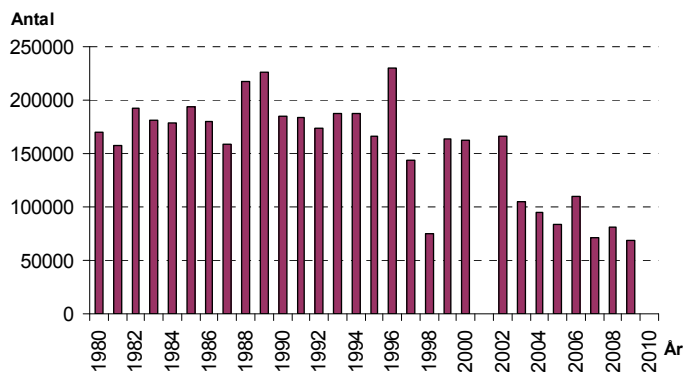

Diagram 22. Antal värphöns som är 20 veckor och äldre. Observera att kycklingar av värpras avsedda för äggproduktion inte är medtagna i diagrammet på grund av otillräcklig statistik för perioden. Slaktkycklingarna är få i förhållande till hönsen och är inte heller medtagna i diagrammet. För år 2001 finns ingen uppgift om antal värphöns. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Jämförelse mellan antal nötkreatur, får och svin

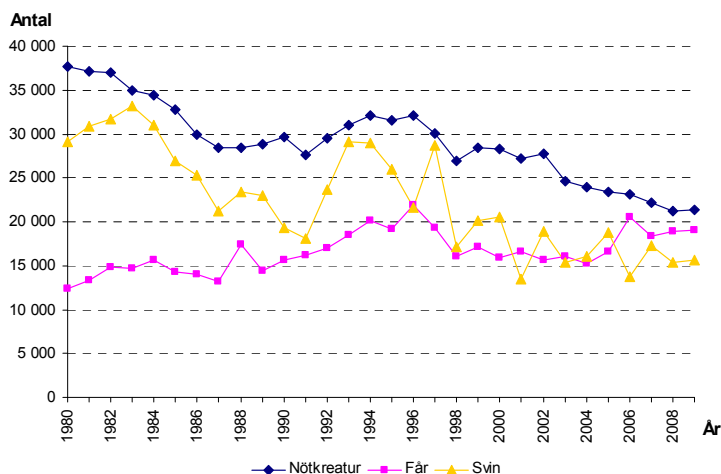
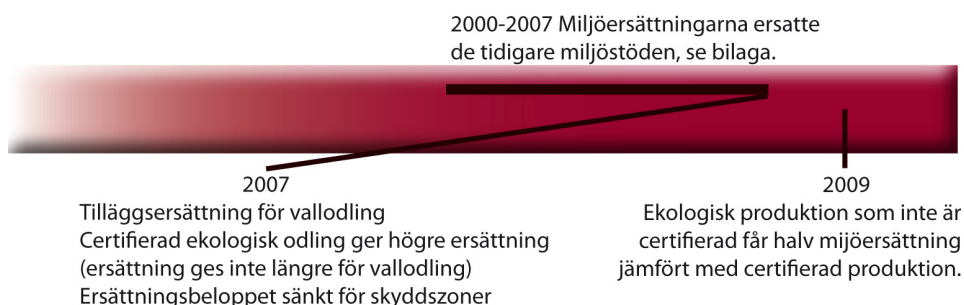

Diagram 23. Jämförelse mellan antal nötkreatur, får och svin mellan 1980 och 2009. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 1981-2010.

Miljöersättning

Om miljöersättningar och hur statistiken har sammanställts

Miljöersättning utbetalas till lantbrukare som bidrar till att de svenska miljökvalitetsmålen nås, genom att vårda och utveckla Sveriges odlingslandskap eller använda miljövänliga metoder i verksamheten. Alla miljöersättningar i *Landsbygdsprogrammet* söks i 5-åriga åtaganden med ett startår och ett slutår, därför kan åtaganden från olika programperioder överlappa varandra.²¹

Statistiken om miljöersättningar baseras på ansökningar i programperiod 2001-2005 (med förlängning 2006), samt programperiod 2007-2011. Detta innebär att endast åtaganden som ingicks år 2001 eller senare är med i diagrammen. En del av miljöersättningarna har haft en tidigare programperiod med åtaganden som löper parallellt med den nya, men dessa syns inte i diagrammen. Detta medför att kurvan ser ut att öka kraftigt mellan 2001-2005, medan det egentligen finns ett antal lantbrukare som har mark i likartade äldre stödformer.

Statistiken om antal lantbrukare som söker miljöersättningar är något missvisande eftersom den baseras på ansökningar, vilket innebär att även ärenden som fått avslag kan ingå. Därför kan det egentliga antalet vara något lägre.²²

25 procent kvar till målet för betesmark och slätteräng

Vid gårdsstödsreformen 2005 skulle alla lantbrukare ta med all sin jordbruksmark för att tilldelas stödrätter. Detta kan vara huvudförklaringen till toppen på kurvan för betesmarker och ekologiska produktionsformer. Att arealen betesmark med miljöersättning minskar efter 2005 beror delvis på att mark som ej är godkänd jordbruksmark tas bort ur systemet vid länsstyrelsens jordbrukskontroller. År 2008 skärptes reglerna för betesmarker och en del lantbrukare drog ner arealerna i sina åtaganden. Under 2008 påbörjade Jordbruksverket sin övergripande inventering av all jordbruksmark, vilket har ändrat jordbruksarealen för många lantbrukare. 2009 skärptes reglerna för hur många träd som fick finnas på betesmark, vilket ytterligare minskade betesmarksarealen. En del gamla åtaganden verkar inte ha förnyats i den nya programperioden, vilket skulle kunna bero på att många lantbrukare känner sig för gamla för att ingå i ett 5-årigt åtagande. 2010 infördes en fyra hektars minimigräns för ansökan om gårdsstöd vilket kan ha fått en del lantbrukare att strunta i att förlänga eller gå in i åtaganden om miljöersättning för betesmarker.

²¹ Miljöersättningar 2007.

²² Jordbruksverkets portal för Dawastatistik

2010 var drygt 11500 hektar betesmarker och slåtterängar med i åtaganden för betesmark- och slåtterängar, vilket nästan nådde upp i 77 procent av de 15 000 hektar som var målet i genomförandestrategin för länet.

Högre krav på ekologisk odling

Antal lantbrukare som söker miljöersättning för ekologisk produktion samt åtagandearealen minskade något med den nya programperioden 2007, eftersom vall inte längre är ersättningsberättigande. De flesta vallar varken besprutas eller konstgödslas, så kraven höjdes till att den ansökande lantbrukaren skulle ha en motsvarande animalieproduktion för att få ett slutet kretslopp på gården. För varje hektar ekologisk vall krävs det en djurenhet som kan vara t ex 1 ko eller häst, tio får eller 100 värphöns.

Ingen reell uppgång i vallodling 2005 och 2006

Under 2005 och 2006 kunde ett antal lantbrukare söka miljöersättning för både öppet och varierat landskap (tidigare ersättning för vallodling) och miljöersättning för vallodling på samma mark. Därför kan en del mark räknas två gånger under dessa år och även en bit in i den nya programperioden vilket kan förklara den stora uppgången i antal åtaganden och åtagandeareal de åren. Miljöersättningen för öppet och varierat landskap finns inte med i programperioden 2007-2011.

Rejäl uppgång för skyddszoner

År 2007 minskade ersättningen för skyddszoner och spannmålspriserna ökade, vilket förklarar varför många valde att plöja upp sina skyddszoner och inte gå in i något nytt åtagande. Detta kan kanske förklara minskningen de kommande åren. År 2010 höjdes ersättningen för skyddszoner från 1 000kr per ha till 3 000kr per ha, vilket troligen förklarar fördubblingen av ansökt areal på bara ett år.

Åtaganden för skötsel av våtmarker är 5-åriga och kan maximalt sökas i 20 år. 2010 skötte lantbrukare 205 hektar våtmark,²³ vilket är knappa 60 procent av de 350 hektar som har satts som mål för länets våtmarker.²⁴

²³ Miljöersättningar 2007. Jordbruksverket, JS61. 2007.

²⁴ Landsbygdsprogram för Sverige år 2007-2013. Genomförandestrategi för Stockholms län. s. 27. Länsstyrelsen i Stockholm, Enheten för lantbruksfrågor. 2010 [<http://www2.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/Pages/sokresultat.aspx?k=genomf%c3%b6randestrategin+v%c3%a5tmark>] 2011-02-18

Antal lantbrukare som söker miljöersättningar

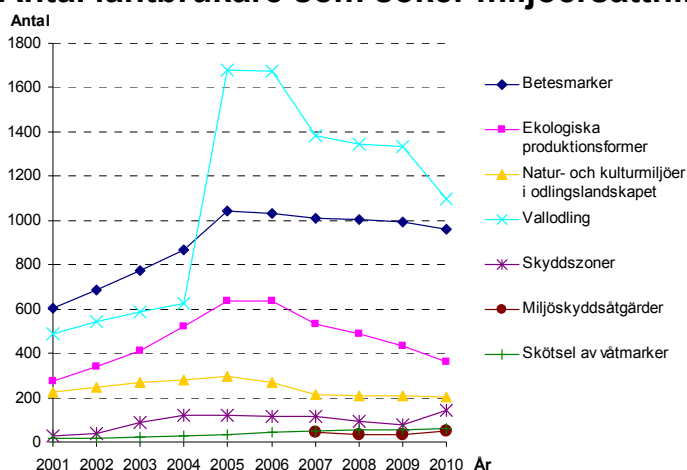

Diagram 24. Antal lantbrukare som söker miljöersättningar. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Ansökt areal miljöersättning för betesmarker, ekologiska produktionsformer och vallodling

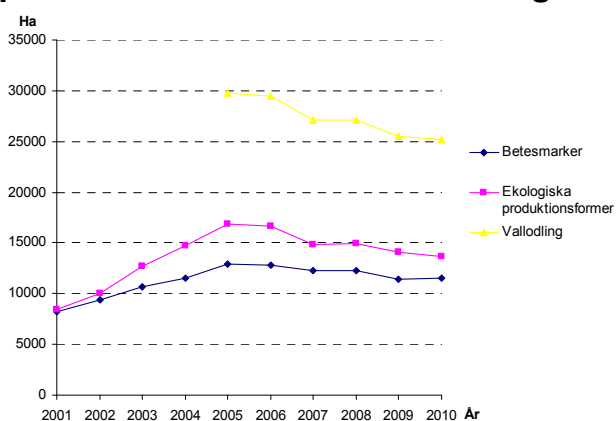

Diagram 25. Ansökt areal [ha] miljöersättning för betesmarker, ekologiska produktionsformer och vallodling. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Ansökt areal miljöersättning för skyddszoner och skötsel av våtmarker

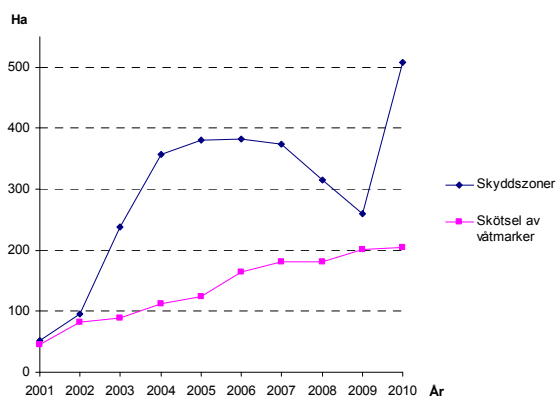
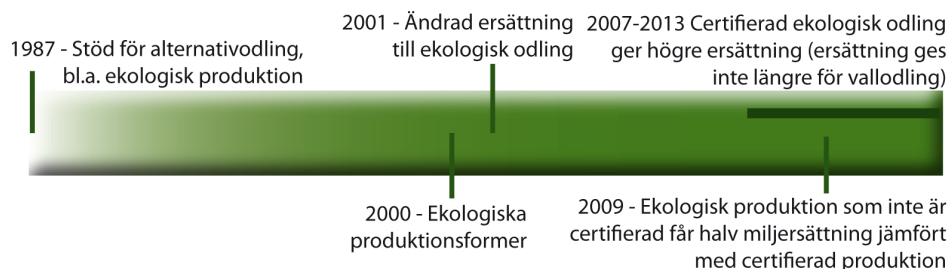

Diagram 26. Ansökt areal miljöersättning för skyddszoner och skötsel av våtmarker. Källa: Jordbruksverkets portal för Dawastatistik.

Ekologisk produktion

Hur statistiken har tagits fram

Statistiken från 1997-1999 baseras på data hämtat från KRAVs databas som innehåller uppgifter om de anslutna producenterna. Mellan år 2000 och 2006 har uppgifterna hämtats från Jordbruksstatistisk årsbok. Statistiken avser endast krav-certifierad produktion förutom värphönsstatistiken för 2007-2009. Där är alla länets ekologiska äggproducenter medräknade eftersom de är så få och KRAVs statistik var ofullständig. Värphönsstatistiken för år 2007-2009 har hämtats direkt från länets producenter.

Om KRAV

KRAVs regler siktar mot en hållbar produktion där kemiska bekämpningsmedel, konstgödsel eller genmodifierade organismer (GMO) inte får användas. På KRAV-gården eftersträvas en balans mellan djurhållning och växtodling för att sluta näringskretsloppet och djuren ska få möjlighet att utföra naturliga beteenden.²⁵

Stor andel KRAV-certifierade mjölkkor

Den KRAV-certifierade arealen i länet ökar något och antalet KRAV-certifierade lantbruk är i stort sett oförändrad. Mellan år 2000 och 2003 ökar arealen KRAV-certifierad jordbruksareal något, vilket kan bero på det grödrelaterade eko-stödet. Under de senaste åren har lönsamheten försämrats för de ekologiska producenterna, vilket gett en svag utveckling.

De KRAV-certifierade mjölkkena ökar i antal i Stockholms län. En stor andel av mjölkkena är KRAV-certifierade om man jämför med övriga Sverige. Både nötkreatur och får ökade i antal mellan 2001 och 2003, vilket kan bero på det grödrelaterade eko-stödet. De KRAV-certifierade svinen i länet är väldigt få och varierar mycket mellan åren. År 2006 fanns det inga KRAV-certifierade svin enligt statistiken. Under de sista fem åren har ett antal ekologiska äggproducenter börjat agera på den lokala marknaden som följd av en ökad efterfrågan.²⁶

²⁵ KRAV-information. KRAV. [<http://www.krav.se/Documents/Regler/utgavor/aktuellaRegler.pdf>] s. 109-110. 2009-12-10.

Kravstatistik 1997-1999. [<http://www.krav.se>] 2008-01-18

²⁶ Kravstatistik för värphöns 2007-2009. Ylva Berry, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län 2010.

KRAV-certifierad jordbruksareal

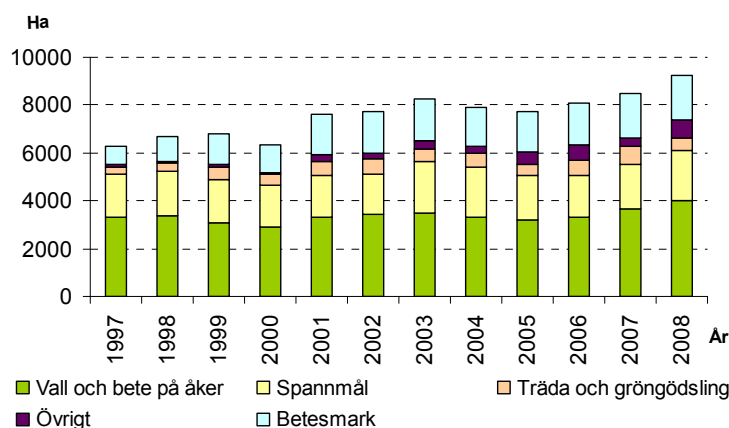

Diagram 27. KRAV-certifierad jordbruksareal (ha). Källor: KRAV-statistik 1997-1999, KRAV:s webbplats. Jordbruksstatistisk årsbok 2001-2007. Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal KRAV-anslutna producenter

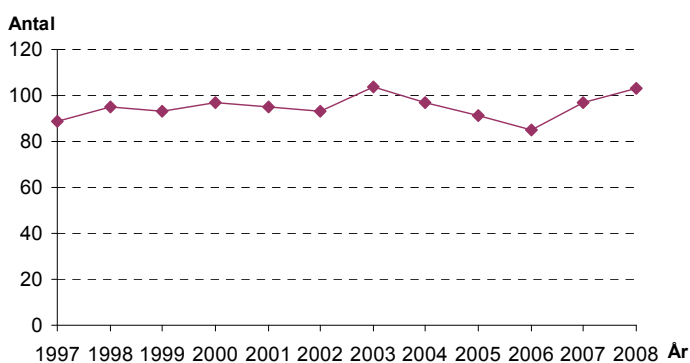

Diagram 28. Antal KRAV-anslutna producenter. Källor: KRAV-statistik 1997-1999, KRAV:s webbplats. Jordbruksstatistisk årsbok 2001-2007. Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal godkända KRAV-certifierade djur samt djur i karens

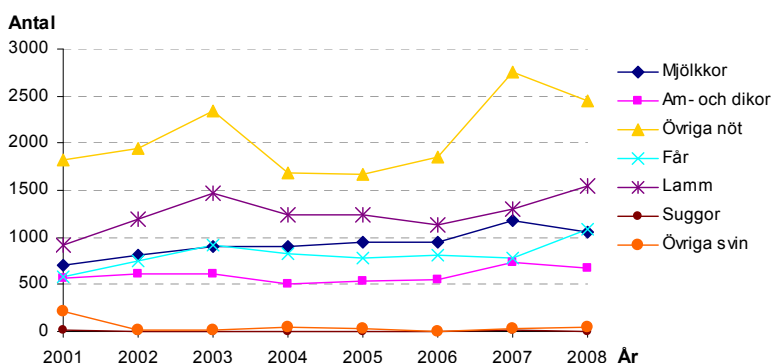

Diagram 29. Antal godkända KRAV-certifierade djur samt antal djur i karens. Djuren räknas som KRAV-certifierade när karenstid genomgått i enlighet med KRAV:s regelverk eller om de föds som KRAV-djur. Karenstiden ska minst utgöras av en livscykel för det aktuella djuret eller högst ett år. Källor: KRAV-statistik 2002-2007, KRAV:s webbplats. Jordbruksstatistisk årsbok 2001-2007. Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal KRAV-certifierade nötkreatur

Diagram 30. Antal KRAV-certifierade nötkreatur. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 2002-2007 och Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal KRAV-certifierade får

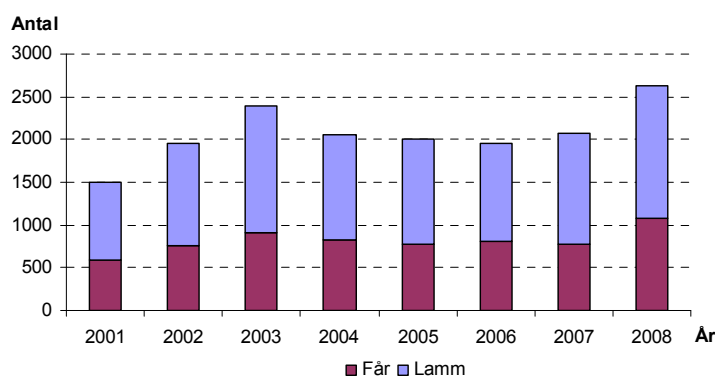

Diagram 31. Antal KRAV-certifierade får. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 2002-2007 och Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal KRAV-certifierade svin

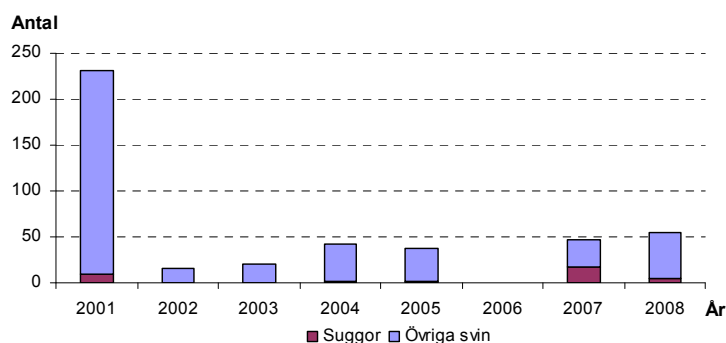

Diagram 32. Antal KRAV-certifierade svin. Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 2002-2007 och Sammanställning 2007-2008, KRAV.

Antal KRAV-certifierade värphöns

Diagram 33. Antal KRAV-certifierade värphöns. För 2007-2009 har alla länets ekologiska äggproducenter räknats med eftersom de är så få och KRAVs statistik var ofullständig.
Källor: Jordbruksstatistisk årsbok 2002-2006 och Sammanställning av ekologiska värphöns för 2007-2009, Ylva Berry (Länsstyrelsens Lantbruksenhet).

Trädgårdsföretag- och odling

Färre men större trädgårdsföretag

Trädgårdsnäringen i länet har genomgått en strukturrationalisering. Antalet trädgårdsföretag har halverats under de senaste 30 åren medan arealen i stort sett har varit oförändrad. År 2008 fanns det 109 trädgårdsföretag i länet, vilket är en minskning med 14 procent mot 2005. Växthusföretagen har minskat i länet med 25 procent mellan 2005 och 2008, men växthusarealen har ökat något. Frilandsföretagen har ökat med två till 49 stycken, men odlingsarealen har minskat med 55 procent mellan 2002 och 2008.

17 procent av de 980 anställda inom trädgårdsnäringen 2008 hade en heltidstjänst (mer än 1799 timmar per år) och 63 procent arbetade mindre än 900 timmar per år.

68 procent av landets kryddväxt- och kruksallatsodling

År 2008 stod köksväxter för 45 procent av frilandsodlingen och skörden var 170 ton. Därefter kommer bär, frukt och plantskoleväxter i nämnd ordning.

I växthusföretagen dominerar odling av krukväxter, utplanteringsväxter och blomsterlök. I länet finns 7,6 procent av landets produktion av krukväxter och utplanteringsväxter medan blomsterlökarna står för 26 procent av produktionen i landet. 37 procent av växthusföretagen i länet bedriver köksväxtodling och köksväxter står för 44 procent av den odlade växthusarealen. Kryddväxter och sallad dominerar odlingen av köksväxter rejält med tillsammans 30 409 000 plantor odlade 2008. Av all kryddväxt- och kruksallatsodling i landet sker 68,4 procent i Stockholms län vilket är en ökning med 18,4 procentenheter sedan 2005.

Stor andel ekologisk odling i Stockholms län

2008 var andelen ekologisk växthusodling 6,5 procent i Stockholms län jämfört med 2,6 procent i Sverige och andelen ekologisk frilandsodling var 15,8 procent i Stockholms län jämfört med 9 procent i Sverige. (Trädgårdsproduktion 2008)

Förbrukningen av biobränslen och el inom växthusproduktionen har ökat mellan 2002 och 2008, medan olja har minskat under samma period. Energiåtgången minskar generellt för växthusodlingen i länet, vilket delvis kan bero på att antalet växthus utan uppvärmning ökar och antalet uppvärmda växthus minskar. Även odlingsarealen i uppvärmda växthus minskar sedan 2004 medan arealen i ouppvärmda växthus samtidigt har ökat.²⁷

²⁷ Trädgårdsräkningen 2000. Uppgifter avseende 1999. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO36SM0001. [<http://www.jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/tradgardsodling/arkivstatistiktradgardsodling.4.67e843d911ff9f551db80004712.html>] 2011-02-10

Antal sysselsatta inom trädgårdsnäringen 2008

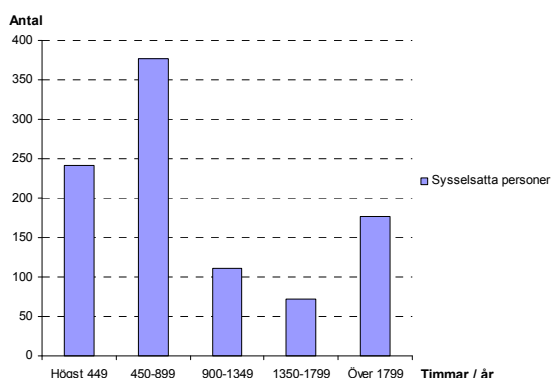

Diagram 34. Antal sysselsatta företagare och anställda inom trädgårdsnäringen 2008. Uppgifter avseende företag med minst 0,25 hektar frilandsareal eller 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Konventionell och ekologisk odling på friland samt i växthus 2008

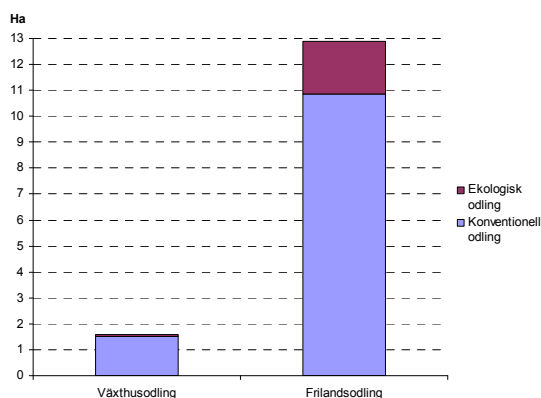

Diagram 35. Konventionell och ekologisk odling på friland samt i växthus 2008. Uppgifter avseende företag med minst 0,25 hektar frilandsareal eller 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Trädgårdsinventeringen 2003. Uppgifter avseende 2002. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0301. [<http://www.jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/tradgardsodling/arkivstatistiktradgardsodling.4.67e843d911ff9f551db80004712.html>] 2011-02-10

Trädgårdsproduktion 2005. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0601. [http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Tradgardsodling/JO33/JO33SM0601/JO33SM0601_ikortadrag.htm] 2011-02-10

Trädgårdsproduktion 2008. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0601. [http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Tradgardsodling/JO33/JO33SM0901_korrigerad/JO33SM0901_ikortadrag.htm] 2011-01-28

Arealer och antal företag med frilandsodling 2008

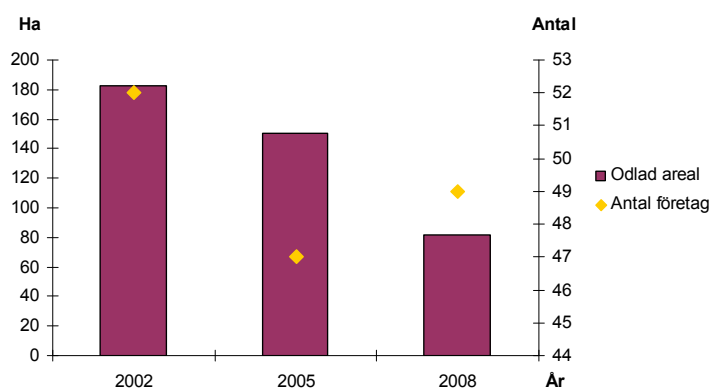

Diagram 36. Arealer och antal företag med frilandsodling 2008. Uppgifter avseende företag med minst 0,25 hektar frilandsareal. Ytan beskriver ej den fysiska arealen. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Odlad areal på friland 2008

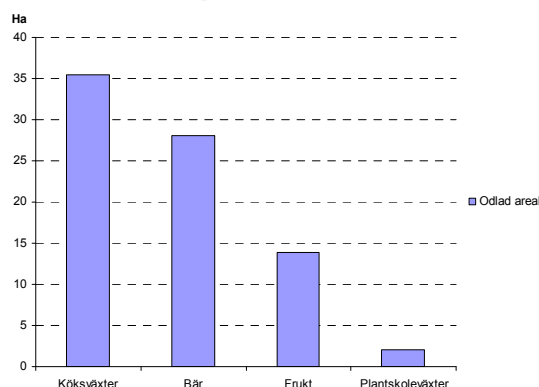

Diagram 37. Odlad areal på friland 2008. Uppgifter avseende företag med minst 0,25 hektar frilandsareal. Ytan beskriver ej den fysiska arealen för köksväxter. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Arealer och antal företag med växthusodling 2005 och 2008

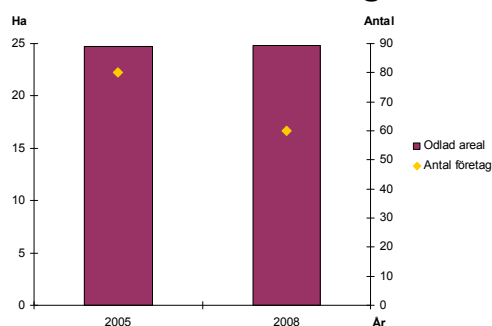

Diagram 38. Arealer och antal företag med växthusodling 2005 och 2008. Uppgifter avseende företag med minst 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Arealer och antal företag för olika växtslag i växthus 2008

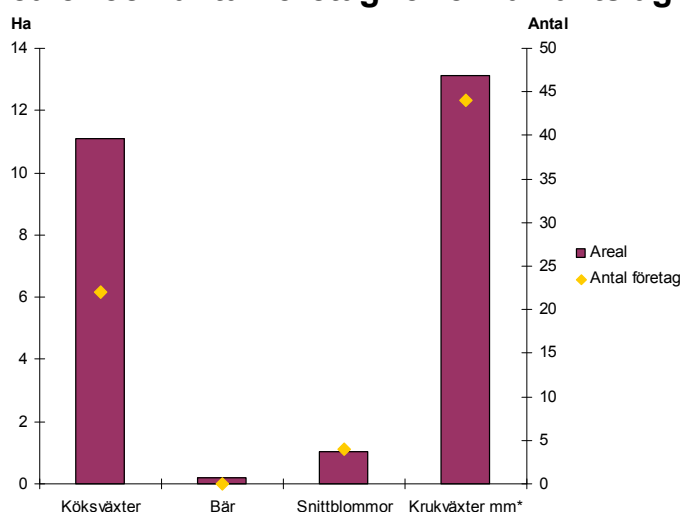

Diagram 39. Arealer och antal företag för olika växtslag i växthus 2008. * Krukväxter, lökblommor, utplanteringsväxter samt sticklingar och småplantor av prydnadsväxter. Uppgifter avseende företag med minst 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Växthus med eller utan uppvärmning

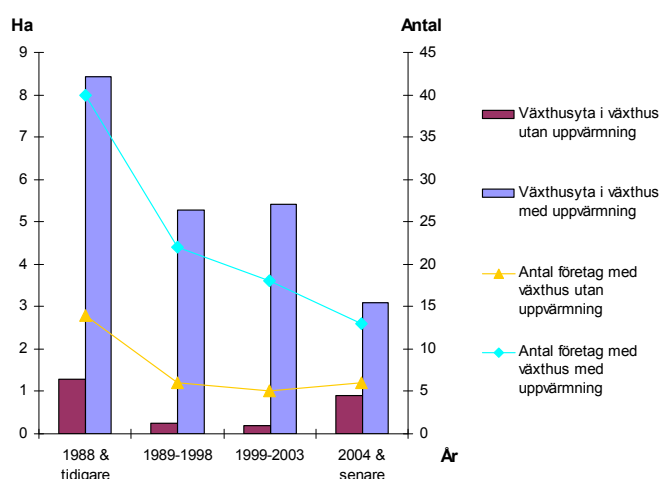
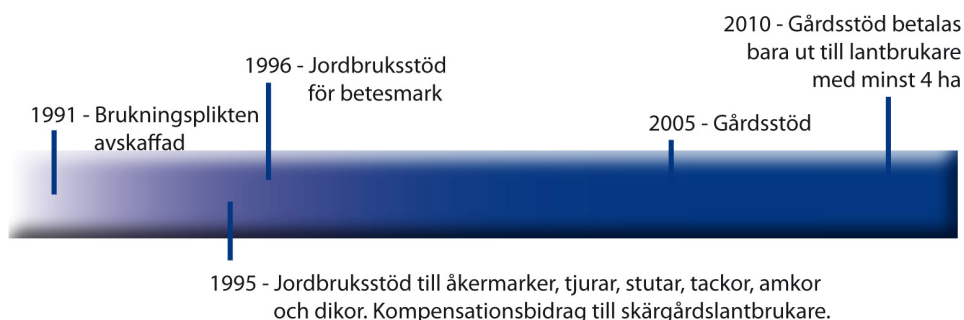

Diagram 40. Växthusyta samt antal företag, växthus med och utan uppvärmning. Uppgifter avseende företag med minst 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Tabell 2. Förbrukning av biobränslen, olja och elenergi i växthusproduktionen 2008. Uppgifter avseende företag med minst 200 kvadratmeter växthusyta. Källa: Statistik på Jordbruksverkets webbplats.

Energislag		Enhet	2002	2005	2008
Biobränslen	Pellets & briketter	Ton	0	0	1200
	Bark, flis, spån	Kubikmeter	480	480	4 200
	Ved	Kubikmeter	220	295	260
	Övrigt biobränsle	MWh	0	66	0
Olja	Eldningsolja nr 1	Kubikmeter	5 806	5 544	3 382
	Eldningsolja, övriga kvaliteter	Kubikmeter	1 705	448	146
El	Elnenergi	MWh	25 489	41 554	34 226

Jordbruket i Stockholms skärgård

Hur statistiken har tagits fram

Statistiken om jordbruket i skärgården baseras på inkomna ansökningar om EU-stöd för år 2004 och 2010. Siffrorna för de båda åren går inte att jämföra rakt av, men vissa trender kan urskiljas. Det är svårt att definiera vad som tillhör skärgården och vad som är fastland. Till exempel kan jordbruksföretag med brukningscentrum på fastlandet bruka mark på öar. Vid sammanställningen av 2004 års statistik togs det inte hänsyn till om en lantbrukare hade mark på öar av olika kategori eller om viss mark från fastlandet kom med. För 2010 har arealer och djur delats upp mellan olika ö-kategorier och fastlandsareal och djur har ej tagits med. Dessutom har antalet lantbrukare som hittats eller tagits med ökat från 120 år 2004 till 160 år 2010. En del lantbrukare tog med hela öar i sin ansökan vid gårdsstödsreformen 2005 eftersom marken betades extensivt. 2008 startade Jordbruksverket en inventering för att bedöma vilken mark som är godkänd.

Skärgården har i denna sammanställning delats upp i fyra grupper:

- ✓ Öar utan förbindelse (saknar bro, tunnel eller allmän färja)*
- ✓ Öar med fast förbindelse (bro, tunnel eller allmän färja)**
- ✓ Ljusterö***
- ✓ Vaddö***

* Arholma, Björnholmen, Brottö, Edö, Fjärdlång, Fåglarö, Fårholmen, Granö, Grinda, Gräskö, Gällnö, Hjälmo, Högmarsö, Idholmen, Idö, Ingmarsö, Järflotta Karklö, Korsö, Krokholm, Kymmendö, Lidö, Lådna, Långgarn, Löparö, Marö, Möja, Norröra, Nämdö, Ornö, Rindö, Runmarö, Rånö, Sandböte, Sjöbottna, Skarpö, Stomnarö, Storö, Svartsö, Tjockö, Tynningö, Utö, Vidinge, Vitsgarn, Vånö, Väringsö och Äpplarö (Värmdö, Vätö och andra stora fastlandsöar som inte nämns under öar med fast förbindelse är inte med i statistiken).

** Björkö, Blidö, Dalarö, Djurö, Fogdö, Muskö, Singö, Svartnö, Torö, Vindö och Yxlan.

*** Öarna Ljusterö och Vaddö redovisas var och en för sig, eftersom de har betydande arealer åker- och betesmark och har mer fastlandslika förhållanden.²⁸

²⁸ Sammanställning av EU-stöd i Skärgården 2004. Jim Bingham och Lars Carlsson, Länsstyrelsens Lantbruksenhet i Stockholms län. 2005.
Sammanställning av EU-stöd i Skärgården 2010. Ylva Berry, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län. 2011.

Fastlandsförbindelse eller inte avgör djurslag

Generellt syns en tydlig skillnad mellan lantbruken på de olika ö-kategorierna. En tydlig gradient syns från öar utan förbindelse till Vaddö, som är mest fastlandslíkt. Fördelningen av får och nötkreatur över de olika ö-kategorierna och länet i stort visar ett nästan linjärt samband, med störst andel får på öar utan förbindelse. Även fördelningen mellan betesmark och åkermark uppvisar en liknande tendens med störst andel betesmark på öar utan förbindelse.

Vaddö har odlingsförhållanden som på många sätt liknar fastlandet, men jordbruksstöden är högre, vilket ger en positiv utveckling. Andelen åkermark jämfört med betesmark och nötkreatur jämfört med får är nästan lika hög som för länet. Statistiken för 2010 visar på mer åkermark, vallodling och nötkreatur än 2004. Betesmarken har minskat något och antalet får minskat till en tredjedel av 2004 års antal. Det odlas mycket ekologiskt och arealen fortsätter att öka.

Ljusterö är den enda ö-kategorin som har fått mer betesmark med i ansökningar om gårdsstöd sedan 2004. Även andelen åkermark har ökat något liksom den ekologiska odlingsarealen och vallarealen. Djurhållningen på Ljusterö domineras av nötkreatur och både nötkreatur och får har ökat sedan 2004.

Öar med förbindelse har fått mer åkermark och vallodling sedan 2004. Betesmark och den ekologiska odling har minskat något. 2010 var det 25 procent fler får än nötkreatur men ökningen av nötkreatur var något större mellan 2010 och 2004 än för får. 2010 var det tre gånger fler får än 2004.

Öar utan förbindelse har 40 procent betesmark, vilket är mycket jämfört med länsmedlet på 16 procent. Andelen betesmark har minskat något sedan 2004 och åkermarken har ökat något. Antagligen beror ökningen av åkermark på gårdsstödsreformen. Vallodling har ökat och den ekologiska odlingen är oförändrad. Både får och nötkreatur har ökat rejält mellan 2004 och 2010.

Större andel betesmark i skärgården än i resten av länet

Både arealen och andelen betesmark jämfört med åkermark har minskat något i skärgården, men är högre än för länet i stort. På öar utan fast förbindelse har arealen och andelen betesmark ökat. Andelen betesmark jämfört med åkermark är också mycket större på öar utan förbindelse än andra öar och i resten av länet. Ökningen av betesmark kan bero på generösa bidrag för skärgårdsbete samt att öar utan förbindelse ofta har små och svårödlade åkrar. Skärgårdslantbrukarna sökte mer miljöersättning för betesmarker 2010 än 2004, men trenden var den motsatta för öar utan förbindelse. En anledning till minskningen av miljöersättning för betesmark på öar utan förbindelse kan vara att även betad skog och viss mark från fastlandet räknades med 2004.

Vallodling ökar rejält

Åkermarken har ökat något i skärgården och ökat i andel jämfört med betesmark. Den generella ökningen av ansökt åkermark för alla ö-kategorier beror antagligen på att mer mark togs med i ansökan år 2005 då stödrätterna skulle tilldelas. Att ökningen är större på Vaddö och öar med förbindelse, där det är lättare att bedriva jordbruk, kan visa på en verklig ökning av åkerarealen eftersom jordbruksstödet med kompensationsersättningen är högre på öar än fastlandet. Ekologisk odling har ökat förutom på öar med förbindelse. Ökad vallodling kan bero på att små och fragmenterade åkrar med ett bitvis tunt lager matjord inte lämpar sig så väl för spannmålsodling. Ett ökat antal djur i skärgården ökar dessutom behovet av vallfoder.

Större andel får i skärgården än i resten av länet

Antalet tackor har ökat kraftigt på öar med och utan förbindelse, vilket kan bero på att de är bra landskapsvårdare som är billiga och lätta att transportera ut på öar och förse med skydd. Ökningen av både nötdjur och får generellt kan bero på förmånliga bidrag för bete i skärgården och tillgång till lokala slakterier som underlättar för djurhållare i skärgården. 1998 startades den ekonomiska föreningen Roslagslamm som drev ett eget slakteri i Vaddö prästgård fram till 2008. Därefter såldes lokalen, men medlemmarna samordnar sin slakt på Skebo kött. Tavastboda ö-slakt startade 2007 vid Stavsnäs och ett nytt slakteri har startats i Sorbacka, nära Faringe. 2004 fick lantbrukare bidrag för djur, så de hade ett incitament att uppge alla sina djur. Antalet djur 2010 kan vara något högre eftersom det kan finnas fler djur än vad lantbrukarna har uppgett. Vid 2010 års undersökning hade de enskilda djurbidragen lagts in i gårdsstödet, men lantbrukarna har plikt att anmäla hur många djur de har till länsstyrelsen. Ej rapporterade djur är ett tvärvillkorsfel, vilket innebär en kraftig bidragssanktion om det upptäcks.

Fördelning mellan åkermark och betesmark i skärgården jämfört med i hela länet år 2010

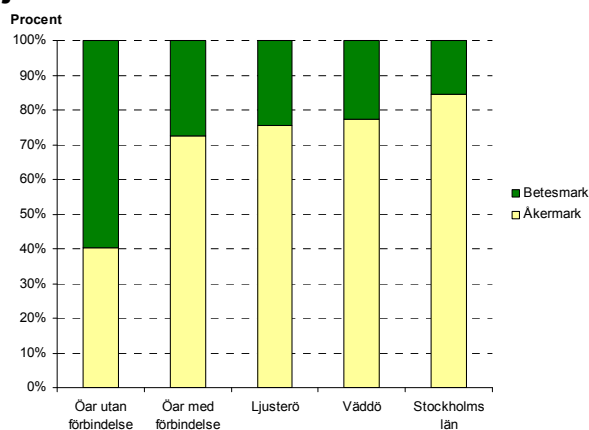

Diagram 41. Ansökt areal betesmark och åkermark 2010 (ha). Källa: Sammanställning av ansökningar om EU stödrätter för betesmark och åkermark 2010.

Areal åkermark med ansökt ersättning

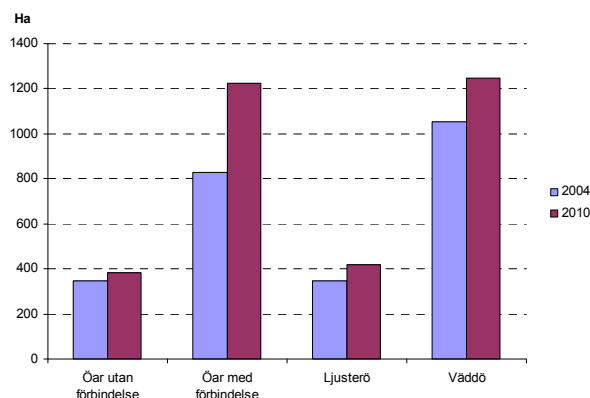

Diagram 42. Areal (ha) åkermark med ansökt ersättning 2004 och gårdsstöd 2010. Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och stödrätter för åkermark 2010.

Ansökt areal miljöersättning för betesmarker och slåtteräng

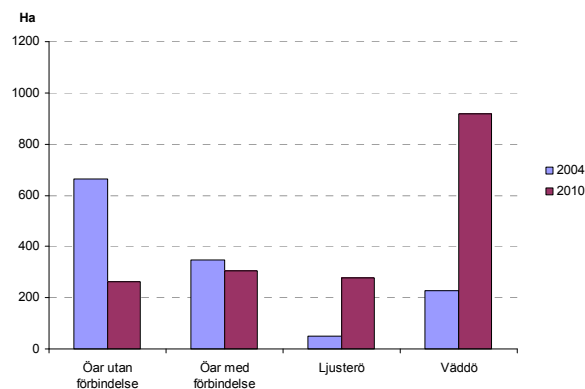

Diagram 43. Ansökt areal miljöersättning för betesmarker och slåtterängar 2004 och 2010 (ha). Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010.

Areal betesmark med ansökt ersättning

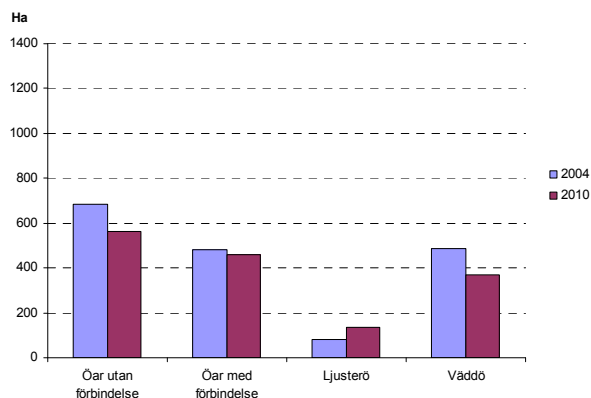

Diagram 44. Areal (ha) betesmark med ansökt ersättning 2004 och gårdsstöd 2010. Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och stödrätter för betesmark 2010.

Ansökt areal miljöersättning för ekologisk odling

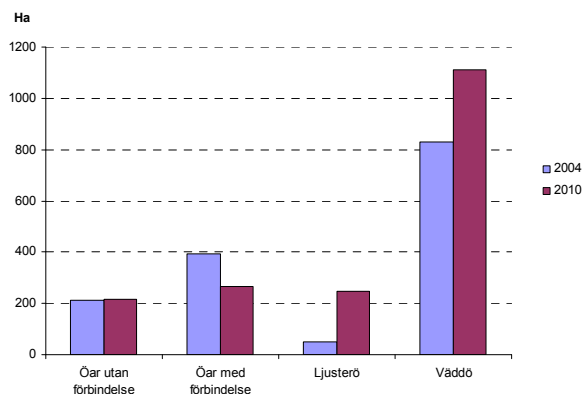

Diagram 45. Ansökt areal miljöersättning för ekologisk odling 2004 och 2010 (ha). Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010.

Ansökt areal miljöersättning för vallodling 2004

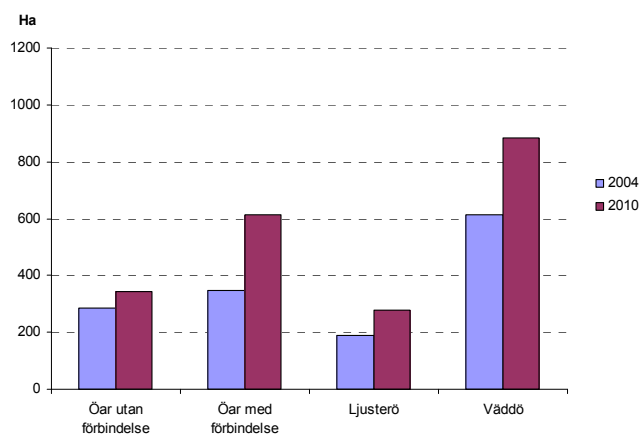

Diagram 46. Ansökt areal miljöersättning för vallodling 2004 (ha). Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010.

Fördelning mellan tackor och nötkreatur i skärgården jämfört med i hela länet år 2010

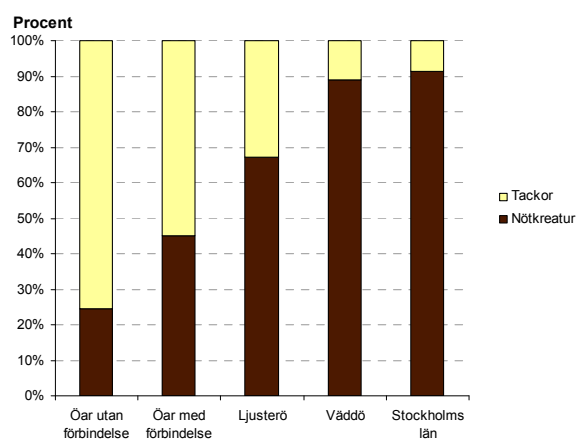

Diagram 47. Fördelning mellan tackor och nötkreatur i skärgården jämfört med i hela länet år 2010. Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2010.

Antal nötkreatur i ansökningar om EU-stöd

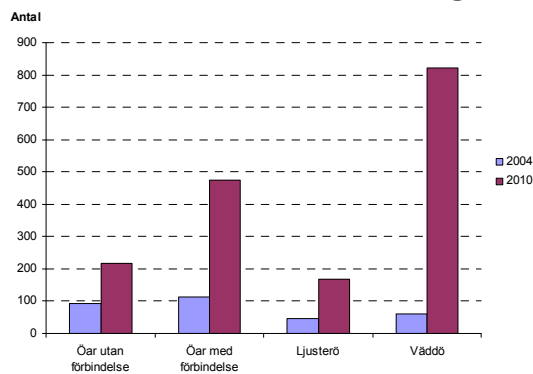

Diagram 48. Antal nötkreatur i ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010. Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010.

Antal tackor i ansökningar om EU-stöd

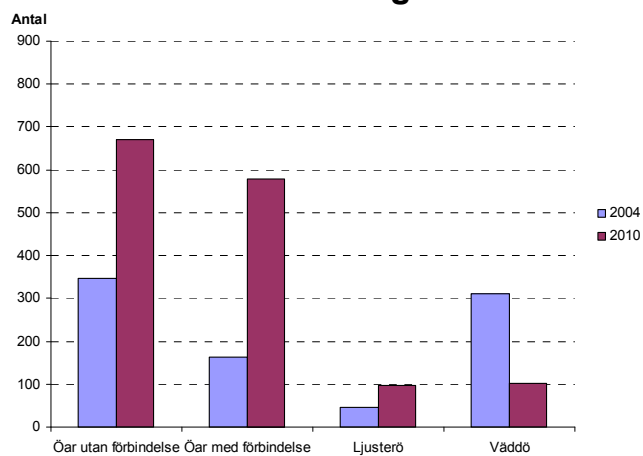

Diagram 49. Antal tackor i ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010. Källa: Sammanställning av ansökningar om EU-stöd 2004 och 2010.

Fisk och fiske

Stockholms län har cirka 50 småvattendrag och 850 sjöar varav 220 000 hektar enskilda vatten. Mälaren är länets största sjö på 1 220 kvadratkilometer. I länet finns 50 fiskarter, varav 30 av dem är sötvattensarter.²⁹

Strömming och torsk viktiga för kustfisket

Fiskerinäringen brukar normalt definieras som det licensierade yrkesfisket och vattenbruket. I Stockholms län finns knappt 40 yrkesfiskare varav merparten bedriver sitt fiske i Stockholms skärgård. Antalet har varit på ungefär samma nivå sedan mitten av 00-talet. Några av fiskarna bedriver även fiske utanför länet och då företrädesvis torskfiske i södra Östersjön. Yrkesfiskets fångster domineras av strömming men även torsk utgör en relativt stor andel. Andra viktiga fiskarter för kustfisket i länet är abborre, gös och sik. Ål hade före fiskeförbudet en stor ekonomisk betydelse. Fångsterna av torsk har ökat i skärgården under senare år och framförallt så har fisket på Ålandshav blivit allt bättre. Säl är normalt ett stort problem för fisket men i detta område bedrivs det på så stora djup (> 150 meter) att störningarna blir mindre.

Gös viktigast i Mälaren efter siklöjebeståndets kollaps

Fisket i Mälaren genomgick en drastisk förändring i slutet av 1980-talet. Fångsterna av siklöja minskade kraftigt och beståndet kollapsade. Det har inte återhämtats sedan dess. Den totala fångsten är knappt 300 ton per år och domineras av gös som idag är en mycket ekonomiskt viktig resurs. Andra viktiga arter för fisket i Mälaren är ål, abborre och gädda. I syfte att få en långsiktigt god förvaltning och höja avkastningen i fisket i Hjälmaren genomfördes för några år sedan förändringar i regelverket kring fisket. Minimimåttet höjdes till 45 cm och samtidigt gjorde anpassningar i redskapen. Detta fick mycket goda resultat och Hjälmars-fisket var det första insjöfisket i världen att miljöcertifierats av MSC. De närmaste åren så kommer samma regler att gälla i Mälaren vilket antagligen kommer att ge ett lika bra resultat. Gösfisket i dessa sjöar kommer sannolikt att få mycket stor ekonomisk betydelse på sikt. Merparten av Mälarfiskets fångster säljs i Stockholm eller på fiskaktionen i Göteborg. Den MSC-märkta gösen från Hjälmaren går på export till Tyskland.

Ett tynande vattenbruk

Vattenbruket för en tynande tillvaro i Stockholms län. Tidigare fanns ett antal kassodlingar med produktion av regnbåge i Stockholms skärgård. Nu finns endast ett fåtal kvar och produktionen är under 100 ton per år. De senaste åren har det tagits intressanta initiativ vilket kan öka produktionen av odlad fisk i länet. Det handlar då om planer på små landbaserade recirkulerande anläggningar samt slutna kassar för odling av exempelvis abborre i sjöar och i skärgården.

Mer fritidsfiske än yrkesfiske

Fritidsfisket är omfattande i Stockholms län. Fiskeriverket och SCB:s undersökningar pekar på att det finns cirka 100 000 personer som är mycket intresserade i länet. Årsfångsten hos den kategorin fiskare brukar uppskattas till 20 kg. Fiskut-

²⁹ Fisketurism och landsbygdsutveckling i Stockholms län-Rapportering av uppdrag i 2008 års regleringsbrev till länsstyrelserna. Rapport 2008:30. Länsstyrelsen i Stockholms län. 2008.

taget skulle då vara cirka 2 500 ton per år, vilket är betydligt mer än den totala produktionen i fiskerinäringen.

Antal yrkesfiskare i Stockholms län som fiskar i Östersjön

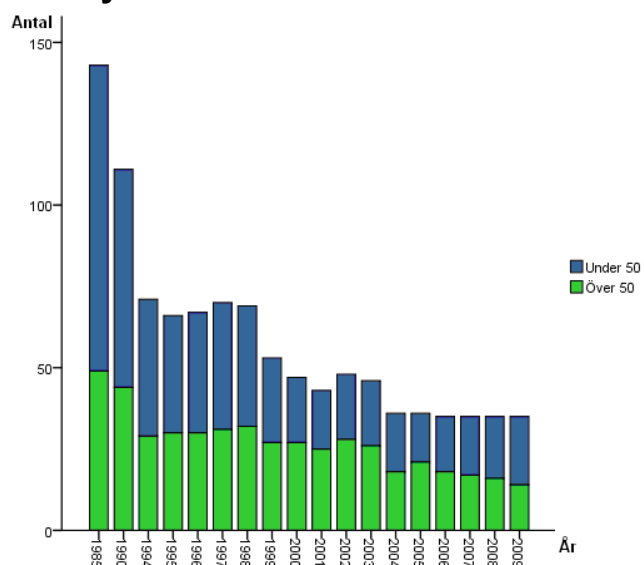

Diagram 50: Åldersfördelning och antal yrkesfiskare i Stockholms län som fiskar i Östersjön.
Källa: Fiskeriverket.

Yrkesfisket i hela Östersjön av Stockholms läns fiskare

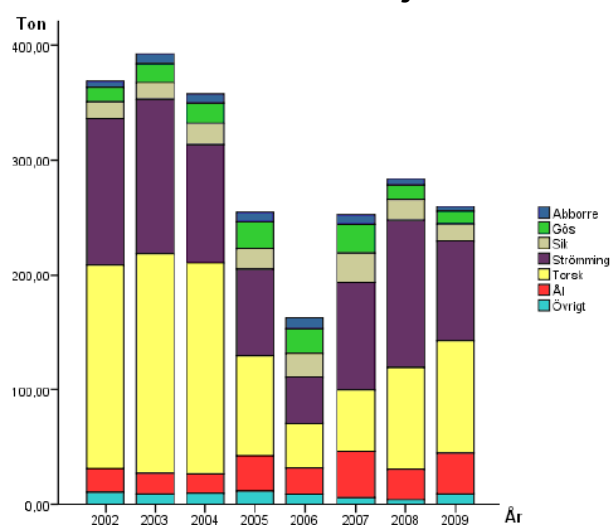

Diagram 51. Yrkesfisket i hela Östersjön av Stockholms läns fiskare Källa: Fiskeriverket.

Yrkesfisket i skärgården av Stockholms läns fiskare

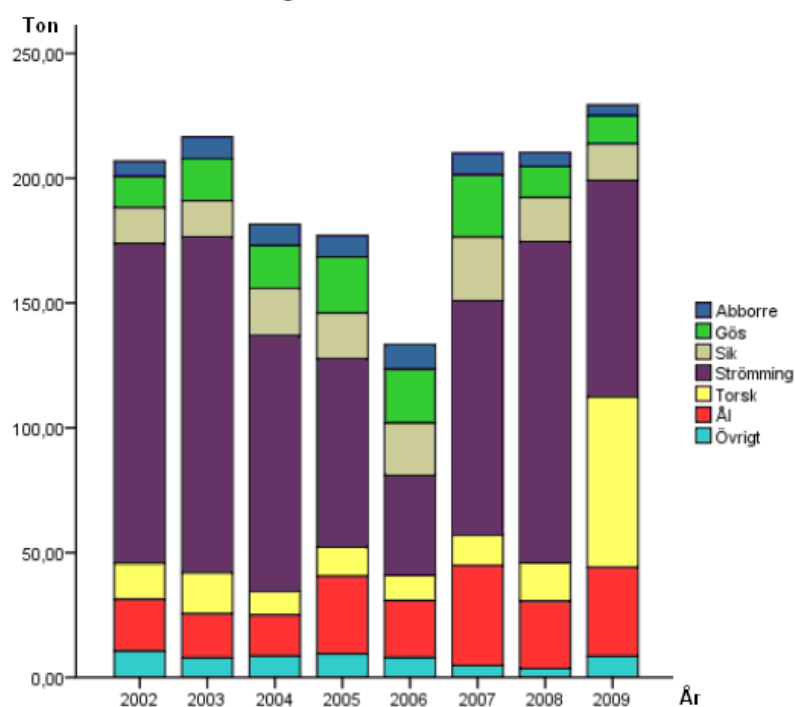

Diagram 52. Yrkesfisket i skärgården av Stockholms läns fiskare. Källa: Fiskeriverket.

Det totala yrkesfisket i Mälaren

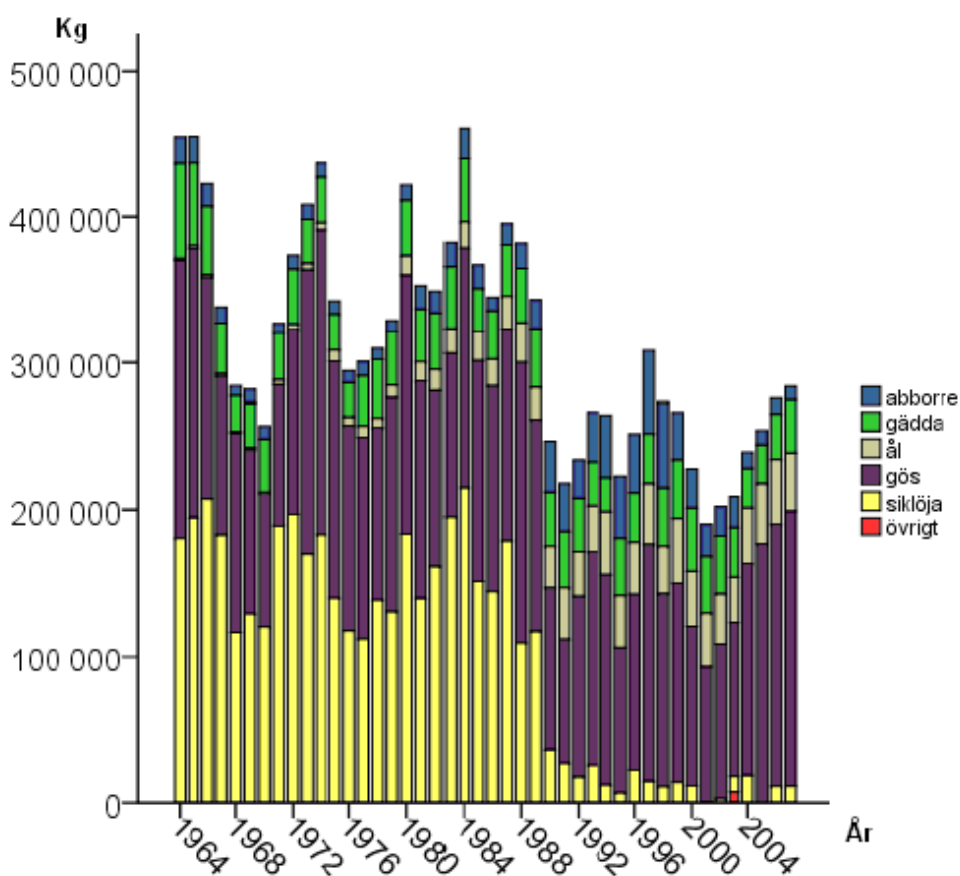
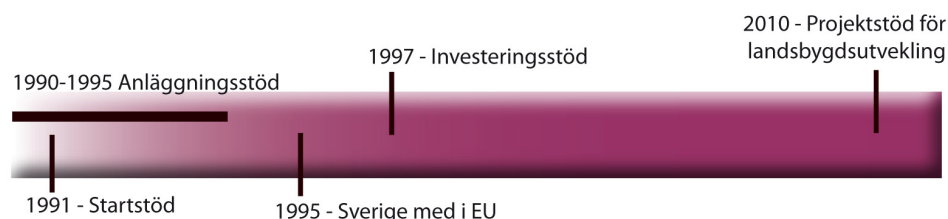

Diagram 53. Det totala yrkesfisket i Mälaren (inklusive yrkesfiskare från andra län). Fångst [kg] per år. Källa: Fiskeriverket.

Företags- och projektstöd

Företags- och projektstöd ges till primärproducenter och sedan 2007 även till övriga landsbygdsföretag med mindre än tio anställda.³⁰ Projektstödet ska förbättra möjligheten till arbete och boende på landsbygden. Investeringsstödet ges till alla företagare på landsbygden medan startstöd bara ges till lantbruks- och trädgårdsföretag.

Startstöd till lantbrukare

1990 infördes startstöd till lantbrukare under 35 års ålder. Stödet var behovsprövat och kunde utgå under fem år med sammanlagt högst 200 000 kr per företag. Vid EU-anslutningen 1995 utvidgades stödet till att omfatta trädgårds- och renskötsel-företag och 50-procentig medfinansiering infördes.³¹ Fram till år 2000 fick kvinnor max 200 000 kronor och män max 150 000 kronor. Därefter förändrades reglerna något. Bland annat skulle företaget kunna uppnå en tillfredsställande försörjning. Stödet var fortfarande behovsprövat och stödutbetalningen en premie på högst 200 000 kr.³²

Från 2007 är startstödet max 250 000 kr och kan utgå när man startar ett lantbruks- eller trädgårdsföretag. Stödet lämnas endast till verksamhet som bedöms ha goda utvecklingsmöjligheter att vara långsiktigt lönsam och konkurrenskraftig.³³ Åldersgränsen höjdes till 40 år och viss teoretisk och praktisk utbildning krävdes.

Under 2003 fanns det lite tid till att arbeta med startstöd, vilket gjorde att få betalades ut och istället ackumulerades till 2004. Avskaffandet av arvs- och gåvoskatten som började gälla retroaktivt från 17:e december 2004 kan även ha haft en förstärkande effekt.

Investeringsstöd till företag på landsbygden

1997 infördes ett investeringsstöd till fasta anläggningar i jordbruks- och trädgårdsföretag. Stödet hade inriktning på miljö-, djurmiljöförbättringar och en plan krävdes där man skulle visa att företaget efter investering gav förbättrad lönsamhet. Vidare fanns villkor om vissa miljökrav i företaget. Stödet var behovsprövat och uppgick till 20 procent av godkänd investeringskostnad, eller max 150 000 kr per företag. Åren 2000-2006 hade investeringsstödet utvecklats så att det även omfattade investeringar inom till exempel turism. Förutom syftet att förbättra miljö och djurmiljö kom även aspekten att öka företagets konkurrenskraft i en vidare bemärkelse. Stödet uppgick till 30 procent av godkänd investeringskostnad, eller max

³⁰ Företags- och projektstöd 2000-2008. Lars Carlsson, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län. 2011.

³¹ Statens jordbruksverks Författningssamling. 1995:14. *Jordbruksverket*

³² Jordbruksverkets rapporter EU 10:4, SFS 2000:577, SJVFS 2000:136

³³ Arbetsordning för övervakningskommittén för det svenska landsbygdsprogrammet 2007-2013 SFS 2007:481. *Jordbruksverket*

300 000 kr per investering (350 000 kr för företag i skärgården). I nuvarande programperiod 2007-2013 omfattar investeringsstödet i princip alla företag på landsbygden. Även det så kallade förädlingsstödet beslutas på Länsstyrelsen. Stöd utgår till landsbygdsföretag med färre än tio anställda och vanligast är åtgärder som konkurrenseffektivisering, modernisering och diversifiering inom jordbruk/trädgård samt förädling av primärproduktion. Stöd kan utgå med 30 procent av godkänd investering, max 750 000 kr. Stöden finansieras till hälften var av svenska staten och EU.³⁴

Projektstöd för att öka livskvalitén på landsbygden

Projektstöd för utveckling av landsbygden tillkom år 2000 och finansierades till 25 procent av EU:s jordbruksfond och 75 procent av svenska staten. Ett grundläggande villkor för stöd var att projekten skulle ha anknytning till lantbruket. Stödprocenten kunde variera men till ett enskilt företag var stödprocenten 30 procent av de totala stödberättigade kostnaderna och högst 480 000 kr.

Sedan 2007 får projektstöd sökas av fler intressenter. Projekten ska leda till att landsbygden och den gröna näringen breddas och stärks, möjligheterna till arbete och boende på landsbygden ökar och livskvalitén för dem som bor på landsbygden förbättras. Projekten skall utveckla entreprenörskap i vid bemärkelse på landsbygden. Stödprocenten kan variera men och stödet utgör maximalt 750 000 kronor, resten måste finansieras med andra offentliga medel eller privat finansiering. Stödet finansieras till hälften av EU:s jordbruksfond för landsbygdsutveckling och till hälften av svenska staten.³⁵ Det stora antalet utbetalningar under år 2006 berodde på att det var sista året under programtiden och alla utbetalningar skulle bli färdiga. Med den nya program-perioden 2007 fick de nya reglerna lantbrukare att vänta med att söka, men 2008 kom fler igång att söka projektstöd igen.

Antal utbetalningar av startstöd, samt utbetalt stöd

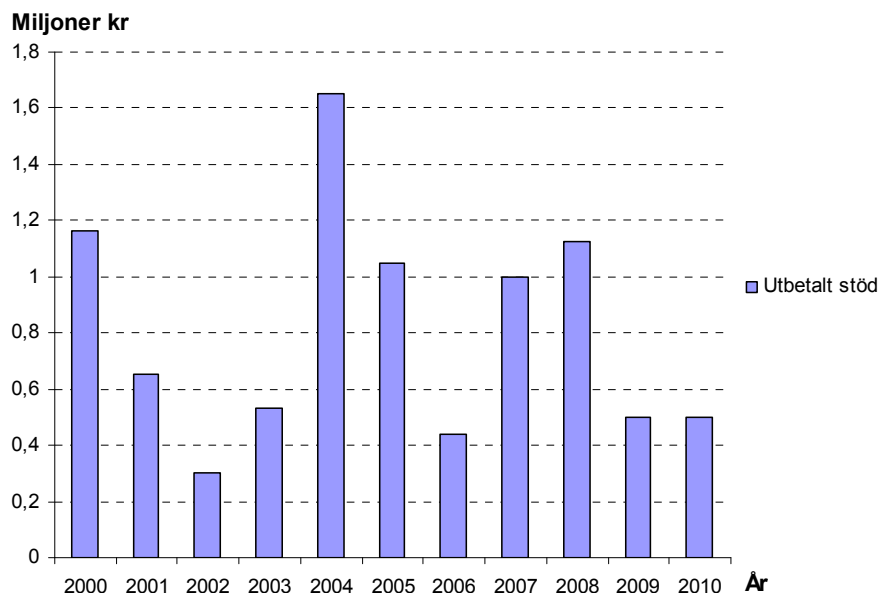

Diagram 54. Antal utbetalningar av startstöd, samt utbetalt startstöd i miljoner kr. Fram till och med 2006 delades startstöden ut i flera omgångar och från 2007 och framåt betalas hela startstödet ut efter beslutet. Källa: Sammanställningar av ansökningar om LB-stöd.

³⁴ SFS 2000:577, SFS 2007:481, Jordbruksverket EU 18:1, LS 21
Länets genomförandestrategier

³⁵ SFS 2000:577, SFS 2007:481, Jordbruksverket EU 18:1, LS 21
Länets genomförandestrategier

Antal utbetalningar av investeringsstöd samt utbetalt stöd

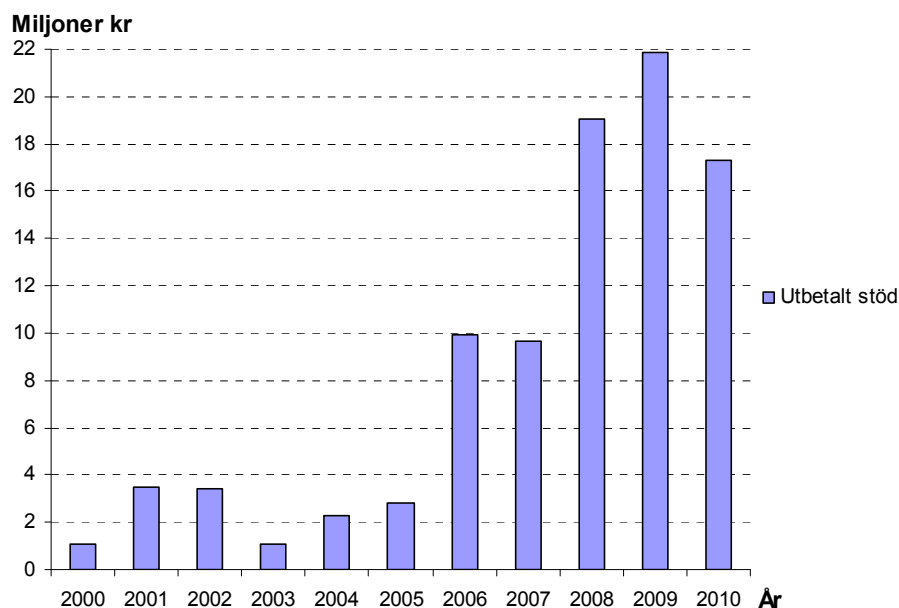

Diagram 55. Antal utbetalningar av investeringsstöd, samt utbetalt investeringsstöd (miljoner kr) 2000- 2010. Källa: Sammanställningar av ansökningar om LB-stöd.

Investeringsstöd som har beviljats, områdesvis 2007-2010

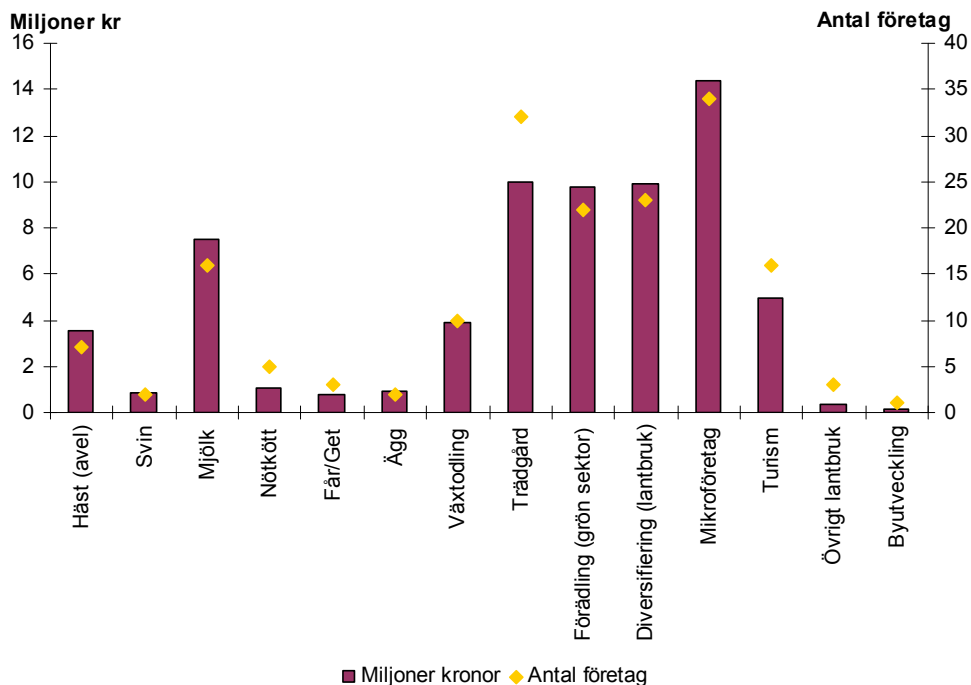

Diagram 56. Antal investeringsstöd som har beviljats inom olika områden 2007-2010. Källa: Sammanställningar av ansökningar om LB-stöd. Inom begreppet övrigt ingår biobränsle-anläggningar inom jordbruket, lokaler för uthyrning och övriga jordbruksverksamheter.

Antal utbetalningar av projektstöd, samt utbetalt stöd

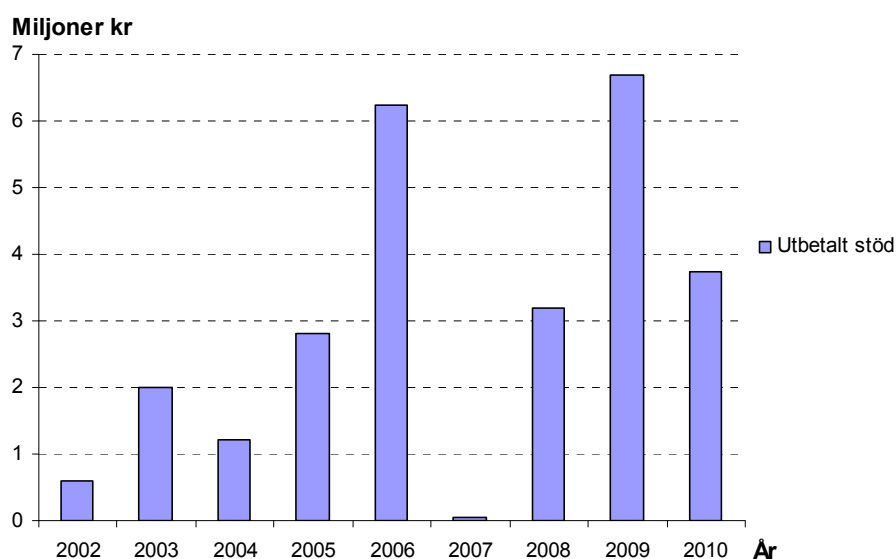

Diagram 57. Antal utbetalningar av projektstöd, samt utbetalt projektstöd (miljoner kr). I ett fåtal fall har det blivit aktuellt med återkrav av delar av utbetalt projektstöd. Dessa är inte medtagna i diagrammet. Källa: Sammanställningar av ansökningar om LB-stöd.

Projektstöd som har beviljats, områdesvis 2007-2010

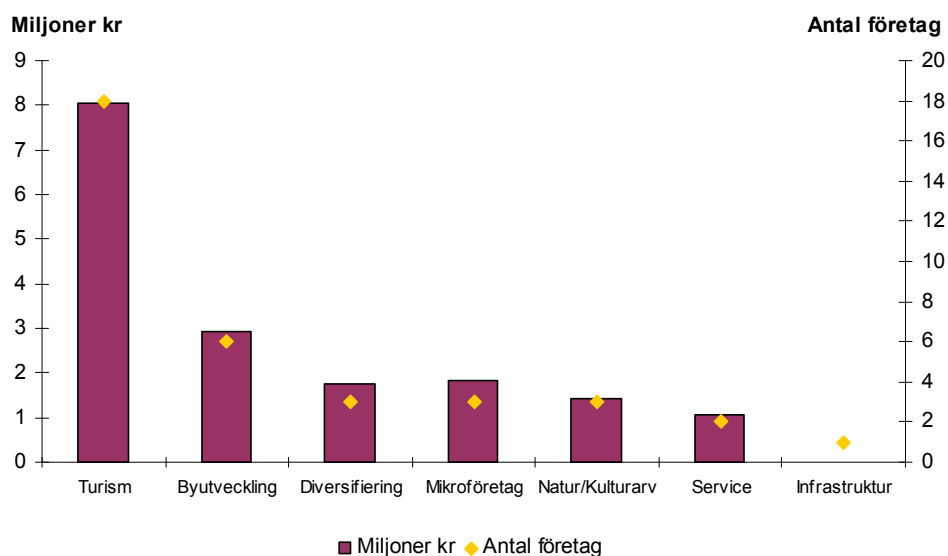

Diagram 58. Antal projektstöd som har beviljats inom olika områden 2007-2010. Källa: Sammanställningar av ansökningar om LB-stöd. Inom begreppet övrigt ingår biobränsle-anläggningar inom jordbruket, lokaler för uthyrning och övriga jordbruksverksamheter.

Bilaga 1. Jordbrukspolitiken i Sverige

Viktiga jordbrukspolitiska perioder och beslut

1930-1990 Reglerad livsmedelspolitik

- Hög försörjningsberedskap,
- God regional spridning av lantbruk,
- Rimliga inkomster till lantbrukarna,
- God resurshushållning,
- Rimliga priser för konsumenterna

Årliga prisförhandlingar fördes mellan staten via Statens Jordbruksnämnd och Lantbrukarnas riksförbund. Man kom överens om att lantbrukarna skulle ha en viss inkomstförstärkning och sedan finansierades detta genom att priserna på olika livsmedel höjdes.

1990-1995 Ny livsmedelspolitik med avreglering

Den reglerade livsmedelspolitiken hade medfört livsmedelsöverskott, dålig anpassning till marknaden samt höga matpriser. Staten önskade därför en avreglering och större marknadsanpassning av jordbruket. För att underlätta denna omställning satsade staten särskilda medel som gick till:

- *Inkomststöd* vilket innebar att staten garanterade ett fast pris på spannmål och oljeväxter under tre år.
- *Omställningsstöd* vilket skulle stimulera till en snabb och varaktig omställning från livsmedelsproduktion, omställning 90.
- *Anläggningsstöd* vilket kunde utgå exempelvis till energiskog, golfbanor, vilthägn och våtmarker.
- Bidrag för att slakta ut mjölkkor och stimulera den självrekryterande köttproduktionen.

1995- EU styr Svensk jordbrukspolitik

Jordbruket är det enda politikområde som styrs helt av EU. EU:s jordbrukspolitik (Common Agriculture Policy, CAP) utformades år 1952 när Europa hade brist på livsmedel. Målet var att:

- Trygga livsmedelsförsörjningen.
- Ge konsumenterna livsmedel till rimliga priser.
- Ge bönderna en skälig levnadsstandard.

För att uppnå målen infördes fasta inlösenpriser av jordbruksprodukter samt gränsskydd. Kostnaderna för stödet betalades via matpriserna. CAP liknade den svenska reglerade livsmedelsproduktionen. Resultatet blev på sikt överskott av livsmedel och höga matpriser.

1967 års jordbrukspolitiska beslut

1967-års jordbrukspolitiska beslut hade stor betydelse för det jordbruk vi har i dag. Målsättningen var att utveckla stora, väl arronderade, rationella och utvecklings-

bara lantbruksföretag. Staten tog ett samlat grepp genom att stifta lagar som samverkade mot dessa mål samt erbjuda olika ekonomiska stöd till jordbrukarna.

Lantbruksnämndernas arbete förstärktes och man fick en starkare koppling mellan forskning, försök och rådgivning. Lantbruksnämnderna var Lantbruksstyrelsens regionala organisation och hade sedan år 1947 funnits i varje län.

Ett medel för att genomföra 1967-års jordbrukspolitiska beslut var att genom ökad kunskap få effektiva jordbruk som utnyttjade den senaste tekniken. Grundläggande forskning och omfattande praktiska fältförsök genomfördes inom Lantbruks-högskolan för att bidra till detta arbete. Lantbrukshögskolan inrättade en Konsulentavdelning som skulle föra ut de senaste resultaten inom forskning och försök till Lantbruksnämnderna, där det fanns högskoleutbildade lantbrukskonsulenter inom olika områden, vilka förde kunskapen vidare till lantbrukarna.

Lantbruksnämnderna hade uppdraget att strukturera fram effektiva jordbruk med hjälp av gällande lagstiftning och därefter bistå med gratis rådgivning för att företagen skulle bli så effektiva som möjligt.

Samverkande lagar efter år 1967

Fastighetsbildningslagen

- 1972 För att få bilda en ny fastighet skulle *lönsamheten* på den bildade fastigheten vara *tillfredsställande*. Åtgärden skulle vara till övervägande nytta för jordbruket. Fastighet för annat ändamål än jordbruk fick inte avstyckas om det var till olägenhet för jordbruksnäringen.
- 1991 För att få bilda en ny fastighet skulle *lönsamheten* på den bildade fastigheten vara *godtagbar*. Åtgärden skulle ha regionalpolitisk betydelse samt främja natur- och kulturmiljön. Större bostadsfastigheter med viss näringsverksamhet (några hektar) fick bildas.
- 1994 För att få bilda en ny fastighet skulle den bildade fastigheten ge *godtagbart ekonomiskt utbyte*. Åtgärden skulle främja sysselsättning och bosättning. Mindre jordbruksfastigheter (några tiotal hektar) fick avstyckas. Denna lagstiftning gäller tillsvidare.

Jordförvärvslagen

- 1979 Tillstånd till köp av jordbruksmark *skulle* vägras om:
- Priset var för högt i förhållande till avkastningen.
 - Köpet ansågs vara kapitalplacering.
 - Marken behövdes för rationalisering.
 - Köpet innebar en skadlig uppdelning av utvecklingsbara företag.
 - Köpet innebar en sammanslagning av utvecklingsbara företag.
- 1987 Tillstånd *fick vägras* om det var ett allmänt intresse att egendomen togs i anspråk för rationalisering.
- 1991 Tillstånd krävdes i glesbygd, och fick vägras om fastigheten behövdes för att främja sysselsättning och bosättning, Juridisk person fick lämnas tillstånd i vissa fall. Denna lagstiftning gäller tillsvidare.

Skötsellagen

- Före 1991 Den produktionsinriktade marken var en resurs där det skulle odlas livsmedel. Ägaren var skyldig att bruka sin mark. Det krävdes tillstånd för att ta mark ur produktion.
- Efter 1991 Brukningsplikten avskaffades. Det krävdes anmälan för att ta jordbruksmark ur produktion. Denna lagstiftning gäller tillsvidare.

Beslut som har påverkat det svenska jordbruket

Effekter av 1967-års jordbrukspolitiska beslut

- 1974 Mjölksubventioner infördes eftersom mjölkproduktionen hade minskat.
- 1987 Produktionen av spannmål och mjölk var större än den inhemska förbrukningen med dyr export som följd. Regeringen beslutade att införa:
- Träda 87 för att minska spannmålsproduktionen
 - Ett kvotsystem (2-prissystem) för mjölk för att minska överskottet.
 - Ett stöd för alternativodling som utgick till dem som odlade annat än livsmedel. Stödet kunde även utgå till dem som hade ekologisk produktion.

1990-1995 Ny livsmedelspolitik med avreglering

- 1987-1992 Regeringen avsatte medel till en Ängs- och hagmarksinventering. Inventeringen utgick från vegetationen och naturvärdena och inte från markanvändningen. Utifrån detta underlag skrevs landskapsvårdsavtal och NOLA-avtal med brukarna om de mest värdefulla markerna. Dessa avtal var de styrmedel som användes efter 1990-års livsmedelspolitiska beslut.

- 1990-1995 *Inkomststöd* vilket innebar att staten garanterade ett fast pris på spannmål och oljeväxter under tre år.
- Omställningsstöd* vilket skulle stimulera till en snabb och varaktig omställning från livsmedelsproduktion.
- Anläggningsstöd* vilket kunde utgå exempelvis till energiskog, golfbanor, vilthägn och våtmarker.
- Bidrag* för att slakta ut mjölkkor och stimulera den självrekryterande köttproduktionen.

- 1991 Statens Jordbruksnämnd och Lantbruksstyrelsen slogs samman till Statens Jordbruksverk. Lantbruksnämnderna fördes över till länsstyrelserna. Produktionsrådgivningen vid lantbruksnämnderna upphörde.

- 1992 **Reform av EU:s Jordbrukspolitik (CAP)**
Målet med reformeringen av CAP år 1992 var bl. a. att minska jordbrukets negativa inverkan på miljön. De fasta inlösenpriserna på spannmål och animalier sänktes. Lantbrukarna kompenserades för detta med direkta bidrag om de odlade vissa grödor. Kostnaderna för EU-stöden flyttades från matpriserna till skattsedeln. Administrationskostnaderna för att betala ut stöden ökade.

1995- EU styr Svensk jordbrukspolitik

- 1995 **Sverige med i EU**
När Sverige gick in i EU år 1995 fick Sverige även tillämpa EU:s jordbrukspolitik med jordbruksstöd till åkermarker, tjuvar, stutar, tackor, amkor och dikor samt startstöd till jordbruks- och trädgårdsföretag. Kompensationsbidrag till skärgårdslantbrukare.

	Jordbruksverket kartlade arealen åkermark för att få underlag till EU:s arealstöd.
	Startstöd
1996	Jordbruksverket kartlade betesmarkerna för att få underlag till EU:s betesstöd som infördes samma år.
	NOLA-stöd (Naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet) och landskapsvårdsavtal ersätts med miljöstöd som till hälften finansieras av EU.
	Miljöstöd för industri- och energigrödor.
1997	Investeringsstöd
	Miljöstöd för flerårig vallodling.
2000	CAP Agenda 2000 År 2000 infördes direktstöd för åkerareal och djur som helt finansierades från EU. För vissa produkter sänktes priserna till lantbrukarna, vilket delvis kompenseras av högre direktstöd. För att få bidrag måste lantbrukaren producera. Beslutet var ett steg mot internationell prisanpassning.
2000-2006	Miljö- och landsbygdsprogram 2000 – 2006 Programmet finansierades gemensamt av EU och svenska staten ▪ Miljöersättningarna var 2 miljarder kr per år, vilket skulle finansiera vård av odlingslandskapet, verksamhet för att uppfylla miljökvalitetsmål samt rådgivning ▪ Medel till landsbygdsutvecklingen var 1,5 miljarder kr per år, vilket skulle finansiera start-, investerings- och projektstöd samt rådgivning.
2000	Miljöersättningarna ersatte de tidigare miljöstöden. Följande miljöersättningar och projektstöd infördes: ▪ Bevarande av betesmarker och slåtterängar (grundersättning och tilläggsersättning) ▪ Bevarande av utrotningshotade husdjursraser ▪ Bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet ▪ Ekologiska produktionsformer ▪ Projektstöd för anläggning av våtmarker och småvatten ▪ Projektstöd för restaurering av slåtterängar och betesmarker ▪ Skyddszoner ▪ Skötsel av våtmarker och småvatten ▪ Öppet och varierat odlingslandskap (ersättning för vallodling)
	Systematiskt arbete med återkrav på felaktigt utbetalda EU-stöd inleddes.
2001	Projektstöd för landsbygdsutveckling

- Ändrad ersättning till ekologisk odling.
- 2002-2004 Länstyrelserna genomförde på jordbruksverkets uppdrag en Ängs- och betesmarksinventering för att man skulle få en uppfattning om i vilket skick dessa marker var.
- 2003 **CAP Halvtidsutvärdering**
Utgångspunkter för utvärderingen var:
- Konsumenternas efterfrågan skulle styra produktionen.
 - Krav från WTO om att EU:s jordbruksstöd skulle minskas.
 - Önskan att minska EU:s kostnader för jordbruket.
 - Större nationellt inflytande över jordbrukspolitiken.
 - Stöden skulle frikopplas från produktionen.
 - Brukaren skulle uppfylla regler för miljö, djurskydd och livsmedelssäkerhet. Marken skulle hållas i god hävd. Så kallade tvärvillkor.
- 2004-2006 Naturvårdsverket avsatte medel till Lokala naturvårdssatsningen (LONA) för projekt i för naturvård och friluftsliv kommunerna fram till år 2010.
- 2005 År 2005 infördes gårdsstöd med stödrätter. Detta stöd ersatte bl.a. stöd och bidrag till areal, tackor, amkor, dikor, extensifiering, slakt, utsäde samt 25% av handjursbidraget och 32,5% av mjölkbidraget. Stödrätterna tilldelades efter den areal lantbrukarna tog med i 2005 års ansökan om jordbruksstöd, vilket ökade ansökt areal. Uttagsplikt infördes vilket innebar att en viss del av marken skulle ligga i träda eller odlas med grödor avsedda för industri- eller energiändamål.
- Direktstöd för energi- och proteingrödor infört
- 2007 Resterande del av mjölkbidraget fördelas på arealstödrätterna.
- 2007-2013 **Nya landsbygdsprogrammet 2007 – 2013*** (se sist i bilagan)
- Miljöskyddsåtgärder och miljöersättningar inom utvald miljö är nya ersättningsformer:
 - Restaurering av betesmarker och slåtterängar (utvald miljö)
 - Skötsel av betesmarker och slåtterängar. Allmänt och särskilt värde. Höjd ersättning för lieslätter och skogsbete.
 - Natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet. Reglerna och ersättningsnivåerna ändrade för vissa element. Miniminivå på minst 1 000 kr utbetalning införs.
 - Hotade husdjursraser.
 - Vallodling (istället för Öppet och varierat landskap) Grundersättning kan sökas för all vall och tilläggsersättning kan sökas i vissa områden.
 - Ekologiska produktionsformer. Ej längre ersättning för ekologisk vallodling. Certifierad ekologisk odling ger högre ersättning än icke certifierad.
 - Skyddszoner. Ersättningsbeloppet sänkt och skyddszonsarealen begränsas.

- Anläggning och restaurering av våtmarker (utvald miljö). Även restaurering av befintliga våtmarker tas med. Eget arbete ersätts ej längre.
- Skötsel av våtmarker. Även våtmarker på annan mark än jordbruksmark.
- Miljöskyddsåtgärder. Infört för att minska skadorna av växtskyddsmedel och läckage av växtnäringsämnen

NOLA-medlen överförda till landsbygdsprogrammet.

2008-2011 EU-kommissionen påpekar att de svenska arealuppgifterna inte är korrekta vilket medför att Jordbruksverket utfärdar nya betesmarksregler och startar en flerårig inventering av all jordbruksmark.

2008 Uttagsplikten för gårdsstödet tas bort.

2009 **CAP Hälsokontroll**

Utgångspunkter för hälsokontrollen

- Utvärdering av 2003 års beslut
- Förslag till finjusteringar 2009 – 2012
- Framtida prioriteringar inom jordbrukspolitiken

Justering av betesmarksreglerna från 2008. Bland annat hårdare krav vad gäller trädtäthet.

Stödrätterna för åker- och betesmark måste användas minst vartannat år för att inte dras in.

Ekologisk produktion som inte är certifierad får halv miljöersättning jämfört med certifierad produktion.

Ökad mjölkkvot till Sverige.

Statligt bidrag infört för att förbättra, skydda och bevara havsmiljön. Kommuner, kommunala bolag, ekonomiska föreningar och ideella organisationer kan ansöka om medel till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA).

2010 Naturvårdsverket avsatte nya medel till lokala naturvårdssatsningar (LONA).

Miljöersättning för industri- och energigrödor upphör.

Gårdsstöd betalas bara ut till lantbrukare med minst 4 ha jordbruksmark och motsvarande stödrätter. Miljöersättning utbetalas för mindre arealer.

Miljöersättningen för betesmarker och skogsbete höjs med 150 kr per ha och för slåtterängar med 350 - 700 kr per ha.

2012 Handjursbidraget upphör. Lantbrukare med handjur kompenseras genom ett motsvarande belopp läggs till deras arealstödrätter.

*Nya landsbygdsprogrammet 2007 – 2013

- Utveckla kompetens och lärande, ny teknik och resurseffektiva metoder, IT och nya produkter.
- Affärsplaner samt nationella och regionala prioriteringar utgör grundval för stöd.
- Tonvikt på nyetablering och innovationer.
- Stärka lantbrukets konkurrenskraft axel 1. 693 mkr/år 15 %
- Miljö och landskap axel 2. 3527 mkr/år 70 %
- Företagande och diversifiering axel 3. 419 mkr/år 8 %
- Lokalt engagemang (Leader) axel 4. 339 mkr/år 7 %

Axel 1

Strategisk inriktning:

- Utveckla kompetens och lärande, ny teknik och resurseffektiva metoder, IT och nya produkter.
- Affärsplaner samt nationella och regionala prioriteringar utgör grundval för stöd.
- Tonvikt på nyetablering och innovationer.

Individuella stöd:

- Startstöd
- Företagsstöd
- Stöd till vidareförädling
- Samarbete (ex jordbruk, förädlingsindustri, FoU)

Axel 2

Miljöersättningar till:

- Anlägga och restaurera våtmarker även av befintliga. Skötsel av våtmarker även på icke jordbruksmark. Eget arbete ersätts inte.
- Ekologiska produktionsformer. Ersättning till ekologisk vallodling slopas.
- Hotade husdjursraser.
- Miljöskyddsåtgärder för att minska skadorna av växtskyddsmedel och läckage av växtnäringsämnen.
- Natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet. Minimnivå för utbetalning 1 000 kr.
- Restaurering och skötsel av betesmarker och slåtterängar- Höjd ersättning för slåtter med lie samt skogsbeta.
- Skyddszoner. Ersättningsbeloppet sänks och arealen begränsas.
- Vallodling.

Axel 3

Utvecklingscheckar, investerings- och projektstöd till:

- Förnybar energi
- Turism
- Hästföretagande
- Grön rehabilitering, friskvård
- Småskalig tillverkning och service
- Affärsutveckling i mikroföretag (<10 anställda)

Axel 4

Förutsättningar

- Leader är en metod för lokalt utvecklingsarbete.
- Mobilisera landsbygdens egen utvecklingskraft (kommuner, näringsliv, ideell sektor).

- Lokala utvecklingsstrategier för landsbygden utifrån EU:s, nationell och regional strategi.
- Kommuner och regioner medverkar i finansieringen.

Samordnat alla axlar

Kompetensutveckling med helhetsperspektiv genom:

- Kurser
- Rådgivning
- Seminarier
- Fältvandringar

Genomförandestrategi för Landsbygdsprogram 2007 – 2013 Stockholms län

Principiella ställningstaganden

- En strategi för hela perioden med halvtidsutvärdering.
- Bygger på enskilda företagens initiativ.
- Utesluter inget område men lyfter fram vissa fokusområden.
- Avstämning med berörda parter om gemensamma frågor inför varje år.

Vision

- Näringslivet diversifierat, livskraften hög.
- Synergieffekter mellan de areella näringarna och övrigt näringsliv.
- Lantbruken är lönsamma och marknadsorienterade.
- Entreprenörskap och professionalism präglar företagandet.
- Lantbruket och landskapet med höga natur och kulturvärden har bevarats och utvecklats.

Fokusområden

- Öppna marker, betesdjur
- Hästverksamhet
- Bioenergi
- Minimera övergödning i sjöar och vattendrag

Källförteckning

Publikationer och broschyrer

Arbetsordning för övervakningskommittén för det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. SFS 2007:481.

De gröna näringarnas betydelse i Stockholms län. Lantbrukarnas riksförbund (LRF). [<http://www.lrf.se/Medlem/Regioner/Malardalen/De-grona-naringarnas-betydelse/Stockholms-lan/>] 2011-02-01

Fiskestatistik Fiskeriverket. 2010.

Fisketurism och landsbygdsutveckling i Stockholms län – Rapportering av uppdrag i 2008 års regleringsbrev till länsstyrelserna. Rapport 2008:30. Länsstyrelsen i Stockholms län. 2008.

Hästar och anläggningar med häst 2004. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO24SM0501. 2005.
[http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Husdjur/JO24/JO24SM0501_ikortadrag.htm] 2011-02-08

Hästar och anläggningar med häst 2010. Jordbruksverket.
[http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%2C%20fakta/Husdjur/JO24/JO24SM1101/JO24SM1101_ikortadrag.htm] 2011-02-08

Inventering biokapitet Robertsfors kommun arbetsmaterial.
Hushållningssällskapet i Västerbotten. 2003
[www.hallbara.robertsfors.se/worddok/livsmedelsinv.pdf] 2011-07-18

Jordbrukets produktionsförutsättningar i Stockholms län. Länsstyrelsens Lantbruksenhet i Stockholms län. 1992.

Jordbruksstatistisk årsbok. Sveriges officiella statistik, Statistiska centralbyrån. 1981-1994.

Jordbruksstatistisk årsbok. Sveriges officiella statistik, Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, Statistiska centralbyrån. 1995-1998.

Jordbruksstatistisk årsbok. Sveriges officiella statistik, Jordbruksverket, Statistiska centralbyrån. 1999-2010.

Jordbruksverkets rapporter EU 10:4, SFS 2000:577, SJVFS 2000:136.
Jordbruksverket.

Landsbygdsprogram för Sverige år 2007-2013. Genomförandestrategi för Stockholms län. s. 27. Länsstyrelsen i Stockholm, Enheten för lantbruksfrågor. 2010 [<http://www2.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/Pages/sokresultat.aspx?k=genomf%c3%b6randestrategin+v%c3%a5tmark>] 2011-02-18

Miljöersättningar 2007. Jordbruksverket, JS61. 2007.

Priser på jordbruksmark. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO38SM0501, JO38SM0601, JO38SM0701, JO38SM0801, JO38SM0901, JO38SM1001.
[http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%2C%20fakta/Priser%20och%20prisindex/JO38/JO38SM1001/JO38SM1001_ikortadrag.htm] 2011-01-05

SFS 2000:577, SFS 2007:481, Jordbruksverket EU 18:1, LS 21. Jordbruksverket.

Skogsmarksareal fördelad på län och ägarkategori enligt Riksskogstaxeringen.
Skogsstatistisk årsbok, Skogsstyrelsen. [<http://www.skogsstyrelsen.se>] 2011-01-05

Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050. Energistudien för Stockholmsregionen. Regionplanekontoret. 2009

Stöd för odling av grödor för industri- och energiändamål 2008. Jordbruksverket, JS13. 2008.

Stöd för proteingrödor. Jordbruksverket, JSI16. 2009.

Trädgårdsinventeringen 2003. Uppgifter avseende 2002. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0301. [<http://www.jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/tradgardsodling/arkivstatistiktradgardsodling.4.67e843d911ff9f551db80004712.html>] 2011-02-10

Trädgårdsproduktion 2005. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0601. [http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Tradgardsodling/JO33/JO33SM0601/JO33SM0601_ikortadrag.htm] 2011-02-10

Trädgårdsproduktion 2008. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO33SM0601. [http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%2C%20fakta/Tradgardsodling/JO33/JO33SM0901_korrigerad/JO33SM0901_ikortadrag.htm] 2011-01-28

Trädgårdsräkningen 2000. Uppgifter avseende 1999. Jordbruksverkets statistiska meddelanden, JO36SM0001. [<http://www.jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/tradgardsodling/arkivstatistiktradgardsodling.4.67e843d911ff9f551db80004712.html>] 2011-02-10

Webbplatser

Jordbruksverkets portal för Dawastatistik. [<http://appl.sjv.se/analytics/>] 2011-01-03

KRAV-information. KRAV. [<http://www.krav.se/Documents/Regler/utgavor/aktuellaRegler.pdf>] s. 109-110. 2009-12-10.

Kravstatistik 1997-1999. [<http://www.krav.se>] 2008-01-18

SCB:s statistikdatabas. Statistiska centralbyrån. [<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp>] 2011-01-10

Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholms län. [<http://www.ab.lst.se>] 2007-12-13

Stöd för energigrödor. Jordbruksverket. [<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/fornybarenergi/stodforenergigrodor.4.45fb0f14120a3316ad780001862.html>] 2011-02-18

Sammanställningar av ansökningar och statistik

EU-stöd i Skärgården 2004. Jim Bingham och Lars Carlsson, Länsstyrelsens Lantbruksenhet i Stockholms län. 2005.

EU-stöd i Skärgården 2010. Ylva Berry, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län. 2011.

Kravstatistik för värphöns 2007-2009. Ylva Berry, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län 2010.

Företags- och projektstöd 2000-2010. Lars Carlsson, Enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län. 2011.

Länsstyrelsens rapportserie

Tidigare utkomna rapporter under 2011

1. Nya bostäder i Stockholms skärgård – aktuella bostadsprojekt 2011, avdelningen för social utveckling
2. Klimatförändringar och Mälaren ur ett vatten- och naturmiljöperspektiv, avdelningen för samhällsskydd och beredskap
3. På rätt väg? – Regional strategi för jämställdhet i Stockholms län 2008 –2013, avdelningen för tillväxt
4. Tillsyn av bostadsstiftelser. Granskning av 41 bostadsstiftelser 2010 –2011, avdelningen för rättsliga frågor

*Rapporten finns endast som pdf.
Den kan laddas ned från vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm
För mer information kontakta
avdelningen för lantbruksfrågor
e-post lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se
ISBN 978-91-7281-414-1*

*Adress
Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm
Tfn: 08- 785 40 00 (vxl)*